

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Šajn

**Nevladne okoljske organizacije in okoljska politika
– primer Umanotera**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Šajn

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

**Nevladne okoljske organizacije in okoljska politika
– primer Umanotera**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Nevladne okoljske organizacije in okoljska politika – primer Umanotera

Nevladne okoljske organizacije, kot sta Greenpeace in Friends of the Earth, so najbolj zaslužne za širjenje okoljevarstvenih idej po celem svetu. Njihova požrtvovalnost in vztrajnost sta pripomogli k tem, da so danes nevladne organizacije pomemben akter v družbi. Ogrožanje okolja in podnebne spremembe, so po prepričanju nevladnih okoljevarstvenih organizacij rezultat človeštva, in bodo v prihodnosti spremenili svet. Najučinkovitejši način, da to preprečimo, so premišljene okoljske politike. V diplomskem delu sem raziskovala, kako lahko te organizacije vplivajo na okoljsko politiko posamezne države in kakšen je njihov vpliv na politične odločevalce. Proučevala sem Umanotero, Slovensko fundacijo za trajnostni razvoj, in raziskala, kako učinkovita je pri vplivanju na okoljsko politiko Republike Slovenije. Naredila sem pregled stanja okolja ter na kratko opisala začetke nevladnih okoljskih organizacij in okoljske politike na mednarodnem in domačem nivoju. Na koncu sem analizirala učinkovitost projektov Umanotere na zakonodajo Republike Slovenije. Izsledki so pokazali, da je prisotno neujemanje med cilji in rezultati.

Ključne besede: podnebne spremembe, nevladne okoljske organizacije, okoljska politika, uspešnost.

Nongovernmental environmental organizations and environmental policy - case study Umanotera

Nongovernmental environmental organizations (environmental NGO), such as Greenpeace and Friends of the Earth are the most responsible for spreading environmental ideas all over the World. Their self-sacrifice and persistence contributed to becoming an important actor in society. Environmental threats and climate changes are by environmental NGO result of human actions and they will change the world in the future. The most effective way to prevent this are thoughtful environmental policies. In my thesis I have researched affect of environmental NGO on environmental policy of State and their influence on policy makers. I look into Slovenian foundation for sustainable development – Umanotera and explored their efficiency with influencing on environmental policy of Republic of Slovenia. I have also made examination of the environmental condition, shortly described beginnings of environmental NGO an environmental policy on international and domestic level. At the end I have analyzed efficiency of Umanotera projects on legislation of Republic of Slovenia The results shows distance between goales and results.

Key words: climate changes, nongovernmental environmental organizations, environmental policy, efficiency.

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 METODOLOŠKI OKVIR.....	8
2.1 Predmet preučevanja in cilji.....	8
2.2 Struktura diplomskega dela.....	8
2.3 Hipoteza.....	8
2.4 Metode in tehnike.....	9
3 OGROŽANJE OKOLJA.....	10
3.1 Zgodovina ogrožanja okolja.....	10
3.2 Sedanje stanje okolja.....	11
3.3 Prihodnji scenarij.....	14
4 OKOLJSKA POLITIKA.....	17
4.1 Opredelitev pojmov.....	17
4.2 Razvoj okoljske politike v svetu.....	18
4.3 Okoljska politika v Sloveniji.....	20
4.3.1 Ključni akterji okoljske politike v Sloveniji:.....	22
4.3.1.1 Vlada RS.....	22
4.3.1.2 Ministrstvo za okolje in prostor.....	22
4.3.1.3 Državni zbor RS.....	24
5 NEVLADNE OKOLJSKE ORGANIZACIJE.....	25
5.1 Opredelitev pojmov.....	25
5.1.1 Nevladne organizacije.....	25
5.1.2 Okoljske nevladne prostovoljne organizacije.....	26
5.2 Razvoj nevladnih prostovoljnih organizacij.....	27
5.3 Nevladne organizacije danes.....	29
5.4 Kako nevladne organizacije vplivajo na državne igralce?.....	31
5.5 Nevladne okoljske organizacije.....	32
5.6 Študija primera: Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj.....	34
6 EMPIRIČNI DEL.....	44
6.1 Časovni okvir raziskave.....	44
6.2 Indikatorji.....	44
6.3 Tabelarni pregled rezultatov.....	45
6.4 Sklepni del empiričnega dela.....	48

6.4.1 Doseganje prve faze policy procesa – faza javnega opozarjanja na probleme.....	49
6.4.2 Doseganje druge faze policy procesa – faza oblikovanja političnih dnevnih redov ..	49
6.4.3 Doseganje tretje faze policy procesa – faza oblikovanja javnih politik	50
6.4.4 Doseganje četrte faze policy procesa – faza izvajanja javnih politik	50
6.4.5. Doseganje pete faze policy procesa – faza vrednotenja učinkov javnih politik.....	50
6.4.6 Pregled sklepnega dela	50
7 ZAKLJUČEK	52
8 LITERATURA	54
9 PRILOGE	59
Priloga A: Seznam NVO v Sloveniji po podatkih MOP	59
Priloga B: Organigram Ministrstva za okolje in prostor	65
Priloga C: Intervju z namestnico direktorice Gajo Brecelj	66
Priloga Č: Intervju z Albinom Keucem in Mileno Janežič, oddelek za sodelovanje z NVO na MOP	69

1 UVOD

»Ljudje se premalo zavedamo, kako globoko lahko podnebne spremembe posežejo v naše življenje in tudi v naše družinske vrednote« (Kajfež Bogataj v Bogataj 2006). Prav tako Kajfež Bogatajeva poudarja: »nujno je, da se v razpravo o podnebnih spremembah vključi, ne le država, temveč vsa civilna družba, poleg medijev, nepridobitnih organizacij, potrošnikov tudi drugi« (Kajfež Bogataj v Bogataj 2006).

»Zemlji postavljamo tolikšne zahteve, hkrati pa ne dopuščamo njenim naravnim zmogljivostim, da bi te zahteve dohajala« (Brown 2009, 23). Planet se spreminja. Podatki o spreminjanju planeta so iz leta v leto podprti z beleženjem različnih nepričakovanih vremenskih ujm. Če jih omenim le nekaj: taljenje ledu na Antarktiki, vročinski valovi, onesnaževanje vode, zraka in zemlje, krčenje amazonskega pragozda, katastrofalni orkani, umiranje koralnih grebenov in nepredvidljivi letni časi.

Znanstveniki že več desetletij opozarjajo na spreminjajoče se razmere na planetu. Opozarjajo, da se planet zaradi kopičenja ogljikovega dioksida segreva iz leta v leto. Živalske in rastlinske vrste izumirajo, kar povzroča rušenje ekosistemov v naravi. Višje temperature na določenih krajih prinašajo daljšo sušo in prispevajo k selitvi prebivalstva. Tudi letni časi so postali vedno bolj negotovi. Posledice spreminjanja ozračja in okolja vse bolj čutimo tudi Slovenci.

Na spreminjanje življenjskega okolja ne opozarjajo le znanstveniki, ampak tudi nevladne organizacije. To so organizacije, ki delujejo neodvisno od vlade, večinoma na prostovoljni osnovi in brez namena pridobivanja dobička. Njihovi začetki segajo v osemdeseta leta 20. stoletja, ko so prvič začele z mirnimi protesti in posredno vplivale na okolju neprimerne odločitve vlad¹. Ena najbolj znanih organizacij, Greenpeace, je znana po svojih protestih proti poskusom z jedrskim orožjem, pobijanju kitov in tujljev, izpuščanju škodljivih kemikalij v reke in morja ipd. Leta 1972 so pripadniki Greenpeaca preprečili nadaljevanje jedrskih poskusov na otoku Amchitiki, ki leži jugovzhodno od Aljaske in od takrat organizacija aktivno deluje na svetovnem nivoju ter si prizadeva za ohranitev okolja.

---

¹ Nanaša se na vlade zahodnih demokratičnih držav, kot so npr. Združene države Amerike in države Evropske Unije.

Nevladne organizacije formalno nimajo velike moči. Dejansko moč ima politika z svojo zakonodajno in izvršilno vejo. Politika si je dolgo časa zatiskala oči pred onesnaževanjem, intenzivnimi posegi v okolje, črpanjem naravnih bogastev in pred podnebnimi spremembami. K temu je verjetno pripomogla tudi vpletenost političnih odločevalcev v razne dobičkonosne gospodarske obrate in projekte. Z leti je najprej prišlo do majhnih sprememb v obliki demonstracij, nato so sledile večje zakonodajne korekture. Okoljevarstvo je postalo »popularno« tudi med višjimi političnimi krogi. Al Gorova Neprijetna resnica² (ang. An Inconvenient Truth, 2006), ki je prikazala posledice globalnega segrevanja v primeru neukrepanja.

V Sloveniji imamo po podatkih Ministrstva za okolje in prostor preko 200 nevladnih okoljskih organizacij. Med njimi je veliko manjših lokalnih zvez, (Društvo Beli Volk, Klub ljubiteljev Amazonije, Zavod Symbiosis), nekatere so večje in bolj prepoznavne (Cipra Slovenija – Zavod za varstvo Alp, Eko Šola, Focus društvo za sonaraven razvoj, Greenpeace Slovenija, Planinska zveza Slovenije). Ena izmed bolj prepoznavnih je organizacija Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, ki med drugim »s spremljanjem novih trendov stremi k uveljavljanju trajnostnega razvoja v nacionalnih politikah« (Umanotera 2010).

Ker so nevladne okoljske organizacije ena najglasnejših skupin v svetu, ki se bori proti ogrožanju okolja, nimajo pa vedno moči vplivanja, me je zanimalo, kolikšna je v resnici njihova moč. V diplomskem delu sem raziskovala vpliv nevladnih okoljskih organizacij na okoljsko politiko Republike Slovenije. Slovenijo sem si izbrala zaradi poznavanja okolja, organizacijo Umanotera pa zaradi njene prepoznavnosti in preteklega sodelovanja z vlado ter ministrstvi.

---

² Gre za dokumentarni film, ki prikazuje globalne podnebne spremembe v očeh bivšega ameriškega podpredsednika Ala Gora. Film je podprt s strokovnimi študijami in predstavlja naravne katastrofe in klimatske spremembe v novi luči (Umanotera 2010).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet preučevanja in cilji

V diplomskem delu sem naredila pregled stanja okolja in poskušala ugotoviti, kakšna je vloga nevladnih organizacij v svetu in v Sloveniji. Zanimalo me je, kakšen vpliv imajo nevladne organizacije na odločevalce okoljske politike in ugotoviti ali Ministrstvo za okolje in prostor ter Vlada upoštevata mnenje Umanotere. Preučevala sem vlogo Umanotere v RS in njen vpliv na okoljsko politiko RS.

Moj cilj je bil ugotoviti ali Ministrstvo za okolje in prostor in Vlada upoštevata nevladne okoljske organizacije (okoljske NVO³) pri reševanju okoljskih problemov in ustvarjanju zakonov ter ugotoviti, če okoljska NVO Umanotera uspešno vpliva na okoljsko politiko države.

2.2 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo je razdeljeno na tri dele. Prvi del vključuje uvodni del, metodologijo, hipotezo, tehnike, cilje in strukturo diplomskega dela. Drugi del je posvečen teoretskemu pregledu ogrožanja okolja po svetu in njegovemu dojetanju v Sloveniji. Obravnavani so pojmi ogrožanje okolja, varstvo okolja, okoljska politika, nevladne organizacije in nevladne okoljevarstvene organizacije. V drugem delu sem se posvetila tudi Vladi RS, Ministrstvu za okolje in prostor, slovenskim okoljskim nevladnim organizacijam in bolj podrobno Umanoteri. Tretji del je posvečen analitičnemu delu diplomske naloge, tabelarnemu pregledu in rezultatom raziskave.

2.3 Hipoteza

H: Okoljska nevladna organizacija Umanotera s svojim delovanjem uspešno vpliva na sprejemanje političnih odločitev na področju okoljske problematike.

---

³ Kratica NVO pomeni Nevladne volonterske organizacije.

Hipotezo sem predstavila v prvem poglavju teoretičnega dela, kjer sem podala splošen opis okoljske problematike in natančneje opisala tiste, ki so odgovorni za sprejemanje političnih odločitev. Zaključila sem s podrobno predstavitvijo akterja v hipotezi; organizacijo Umanotera. Okoljsko problematika sem prikazala skozi čas in zaključila z opisom sedanjega stanja, ki namiguje na potrebne spremembe. V drugem poglavju teoretičnega dela sem opisala okoljsko politiko, ki ima v rokah attribute, s katerimi lahko vpliva na rešitev problema ogrožanja okolja v prihodnosti. V zadnjem, tretjem poglavju teoretičnega dela, sem predstavila nevladni sektor in podrobneje Umanotero, ki lahko pripomore k rešitvi problema ogrožanja okolja.

Hipotezo sem preverila z indikatorjem uspešnosti. Pri tem sem upoštevala stopnjo političnega procesa, do katere je bil izpeljan kateri od projektov Umanotere in kakšen je bil končni rezultat. Uspešnost sem preverjala na podlagi zadnjega poglavja teoretskega dela in na podlagi intervjujev, ki sta v prilogi. V empiričnem delu sem hipotezo testirala s tabelo in rezultate predstavila v zadnjem poglavju.

2.4 Metode in tehnike

V diplomskem delu sem se posluževala analize primarnih in sekundarnih virov ter družboslovnih intervjujev. Intervju sem opravila z namestnico direktorice Umanotere, Gajo Brecelj, ter s predstavnikoma NVO na MOP, Albinom Keucem in Mileno Janežič.

Analiza in interpretacija primarnih virov je temeljila na zakonih, statutih, sklepih sejah, resolucijah, odlokih, ipd. Analiza in interpretacija sekundarnih virov pa je temeljila na slovenski in tuji strokovni literaturi s področja nevladnih organizacij, varstva okolja in zakonskih aktov RS, letnih poročilih in na preučevanju spletnih strani in elektronskih virov. Analizo sekundarnih virov sem uporabila za drugi, teoretični del diplomskega dela. V drugem delu sem opravila tudi študijo primera, ki se nanaša na preučevanje aktivnosti okoljske NVO Umanotere in morebitno sodelovanje z Vlado ali MOP.

3 OGROŽANJE OKOLJA

3.1 Zgodovina ogrožanja okolja

Civilizacija 21. stoletja nikakor ni prva, ki se ji obeta gospodarsko nazadovanje zaradi okoljskih problemov. Islandci so pred šestimi stoletji ugotovili, da pretirana paša drobnice pospešuje erozijo in posledično uničenje pašnikov. Pravočasno so dojeli posledice pretirane izrabe okolja in zmanjšali število ovac na območju ter tako uspešno preprečili trajno prizadetost okolja (Brown 2009, 21).

Niso pa se vse družbe znašle kot Islandci. Sumerska civilizacija, ena prvih civilizacij, je verjetno propadla zaradi ogrožanja okolja. Sumerci so namreč do potankosti razvili sistem namakanja, ki je z leti povzročil dvigovanje podtalnice, izhlapevanje le-te v ozračje in slanost zemlje. Zaradi vse večje slanosti in posledično manjše rodovitnosti je pridelek upadel, zatonila je tudi civilizacija. Podobno izkušnjo so imeli starodavni Maji, ko je zaradi izsekavanja gozda in izpiranja tal prišlo do manjšega pridelka in enega od razlogov za propad dela civilizacije (Brown 2009, 21–22).

V antični Grčiji je logika o neomejenih količinah naravnih dobrin prispevala k izumiranju živalskih vrst in uničevanju gozdov. Veljalo je prepričanje, da so bile naravne danosti namenjene ljudem, da jih izkoriščajo po svoji potrebi. Zavesti o kroženju ali recikliranju niso poznali. Izjema je bilo kmetijstvo, kjer so z gnojenjem pripomogli k ekološkemu ohranjanju podsistema tal. Vendar se tega ekološkega dejanja niso zavedali, gnojili so, ker je polje po tem dobro rodilo (Tarman 1994, 19).

Navkljub vsem spremembam v zgodovini, moramo največjo vlogo za ogrožanje okolja pripisati industrijski revoluciji konec 18. stoletja. »Miselnost o brezmejnosti dobrin se je še bolj utrdila« (Tarman 1994, 19). To je bil čas velikanskega tehnološkega napredka, ki je razširil roparsko uničevanje rastlinskega in živalskega sveta v Ameriko, Afriko in Avstralijo (Tarman 1994, 19). Industrija je v polnem razmahu začela uporabljati premog in kasneje nafto, kar je povzročilo večje izpuste ogljikovega dioksida v ozračje in začetek pojava tople

grede⁴. Koncentracija ogljikovega dioksida in ostalih molekul (npr. voda in metan), ki prav tako zadržujejo toploto, se je po drugi svetovni vojni povečala za 25 %. Porast ogljikovega dioksida v ozračju je ogrozil sposobnost Zemlje, da sama uravnava toploto, ki jo sprejme od Sonca (Gore 1994, 3–15).

V zadnjih 200 letih je bil napredek znanosti in tehnologije ogromen. Rezultat je bil nepredviden porast odpadnih snovi, ki uničujoče vplivajo na okolje, tako biološko kot fizično (Ferfila 2007, 39). Rast gospodarstva v zadnjih stotih letih je presegla naravne zmogljivosti Zemlje, ki so ravno takšne, kot so bile pred tisoč leti. Znanstveniki so ugotovili, da so potrebe človeštva že okoli leta 1980 presegle sposobnost Zemlje po obnavljanju (Brown 2009, 23). V 90. letih 20. stoletja so se globalne emisije povečale še za 9,1 %, čeprav so poznavalci že opozarjali na tveganje ob povečevanju emisij (Dunn in Flavin 2002, 34).

»Po podatkih UNEP (ang. United Nations Environment Programme – Program ZN za okolje) je v letu 1990 v ozračje iz kurišč in tehnoloških procesov prišlo 177 milijonov ton ogljikovega monoksida (škoduje zdravju ljudi – srcu, ožilju in živčevju), 99 milijonov ton žvepovega dioksida (škoduje dihalom, povzroča kislost dežja in poslabšuje prosojnost ozračja), 68 milijonov ton dušikovih oksidov (škodijo dihalom, prispevajo k smogu in škodijo okolju), 57 milijonov ton trdih delcev (škodijo zdravju, povzročajo raka in zelo poslabšajo ozračje)« (Lah 1994, 138). Na začetku 21. stoletja so ocenili, da emisije ogljikovega dioksida znašajo 28,2 milijard ton letno (Dunn in Flavin 2002, 38).

3.2 Sedanje stanje okolja

»Leta 1997 se je o podnebnih razmerah govorilo v prihodnjiku. Danes o njih govorimo v sedanjiku. Nič več ne gre za nekaj, kar se bi lahko zgodilo. Že zdaj se dogaja« (Brown 2009, 61). Uspehi in težave izhajajo iz izjemne rasti svetovnega gospodarstva v zadnjem stoletju. Rast proizvodnje blaga in storitev leta 2007 je presegla celotno svetovno proizvodnjo leta 1900. Medtem ko gospodarstvo izjemno hitro raste, se naravne zmogljivosti Zemlje niso povečale. Svetovne zahteve do naravnih sistemov za 25 % presegajo zmogljivost trajnostnega izkoriščanja. Vsako leto se zaradi pretiravanja s pašo velika območja spreminjajo v pustinje. Črpanje podtalnice v državah s polovico svetovnega prebivalstva presega njene obnovljive vire, vodnjaki presihajo, ljudje ostajajo brez vode. Svetovni gozdovi, ki pretvarjajo ogljikov

---

⁴ Ogljikov dioksid je sposoben zadrževati toploto in počasi segrevati ozračje.

dioksid v kisik, se krčijo zaradi potrebe po lesu. Ledeniki, ki predstavljajo zalogo vode, se talijo hitreje kot kdajkoli. Mark Serreze, iz ameriškega centra, ki zbira podatke o snegu in ledu (ang. National Snow and Ice Data Center), je izjavil: »Neverjetno je! Če bi me pred nekaj leti vprašali, kdaj bi se lahko na Arktiki stalil ves led, bi dejal, da do leta 2100, kvečjemu morda do leta 2070. Zdaj pa mislim, da je bolj verjetna ocena leto 2030« (Brown 2009, 15). V Alpah se je ledeniška masa od srede prejšnjega stoletja zmanjšala za polovico (Ferfila 2007, 40). Slovenski, Triglavski ledenik je skoraj izginil, zato ne moremo več govoriti o ledeniku, ampak le o njegovih ostankih (Cegnar 2007).

Kitajski podnebni strokovnjaki predvidevajo, da bosta dve tretjini ledenikov na tibetanski planoti (ang. Qinghai-Tibetan Plateau) s takšno hitrostjo taljenja⁵ izginili do leta 2060. Ti ledeniki napajajo reke, kot so Ind, Ganges, Mekong, Jangce in Huang He (slv. Rumena reka). Voda teh rek namaka riževa in žitna polja, riž pa je glavni vir prehrane polovice človeštva (Brown 2009, 16).

Viharji po celem svetu se prav tako krepijo in postajajo vse močnejši. V začetku leta 1990 so zabeležili za približno 4 milijarde mark škode, kar bi danes predstavljalo okoli 2 milijardi evrov. V zadnjem desetletju so se viharji pojavljali štirikrat pogosteje kot v prejšnjih šestdesetih letih, prav tako pa se je podvojilo število vrtincev nizkega zračnega tlaka nad severnim delom Atlantika. Meteorologi še vedno opozarjajo, da obstaja povezava med vremenskimi pojavi in poseganjem človeka v okolje (Ferfila 2007, 40).

Zanimiv je podatek o višini gospodarskih izgub. Povprečni stroški ekstremnega vremena na leto znašajo 10 milijard evrov. Poleg tega vremenske razmere ubijajo, saj zaradi njih vsako leto življenje izgubi najmanj 65.000 ljudi. Leta 2003 je vročinski val povzročil smrt približno 40.000 Evropejcev (Bogataj 2006, 13). Med drugimi okoljskimi spremembami, ki ogrožajo našo prihodnost, so:

- krčenje gozdov,
- širjenje puščav,
- upadanje gladine podtalnice,
- izumiranje koralnih grebenov,
- izginjanje vrst (zmanjševanje biodiverzitete),

---

⁵ Ledeniki, ki napajajo Rumeno reko in reko Jangce kopnijo s hitrostjo 7 % na leto.

- višanje temperature.

Ocene znanstvenikov kažejo, da se je v prejšnjem stoletju povprečna temperatura zraka zvišala za približno 0,5 do 0,7 °C. Morska gladina se je v zadnjih sto letih dvignila za 20 cm, pred kratkim pa so ugotovili, da narašča za 3 cm na desetletje (Ferfila 2007, 40). Dušikove spojine s klorom ali fluorom s pomočjo ultravijoličnih sončnih žarkov povzročajo uničevanje ozonske zaščitne plasti. Najbolj nevarno je tanjšanje ozonske plasti nad Antarktiko, kjer na višini 20 do 30 km vsako pomlad sončni žarki sprožijo neprekinjeno verigo kemičnih reakcij (Ferfila 2007, 39). Bučar v zborniku predavanj iz leta 1995 navaja: »V kritični fazi je predvsem nevarnost genetične izgube, t.j. grožnja izumrtja trenutno ogroženih živalskih vrst, katerih spisek se neprestano povečuje, uničenje in razkroj ekosistema, t.j. izginjanje za bivanje primerne okolja, izginjanje genetskega materiala, kvalitete življenja in regenerativnih sposobnosti narave v morju in na kopnem« (Bučar 1995, 174).

Velik povzročitelj okoljskih problemov je tudi pretirana potrošnja ljudi. Ta vodi industrijske obrate in kopiči nepredstavljljive količine odpadkov. Vsak dan je količina odpadkov večja za 4 milijone ton! Od tega jih četrtino ne znamo predelati in jih je potrebno shraniti nekam, kjer ne morejo vplivati na okolje. Še vedno je pogosto spuščanje industrijskih odplak v reke in jezera, kar lahko povzroči pogin ali izumiranje rib. Tankerji, ki vsako leto spustijo v morje 0,7 milijona odpadnih olj in ob nesrečah dodajo še 9,4 milijona ton, prav tako pomorijo življenje v morju in povzročajo onesnaženost (Ferfila 2007, 48). Pretirana potrošnja ni enakomerno porazdeljena po svetu, povezana je z višino življenjskega standarda. Višji je življenjski standard, večja je potrošnja in posledično tudi onesnaževanje. Dovolj zgovorno je že dejstvo, da prebivalec razvite države⁶ porabi več dobrin in bolj onesnažuje okolje kot približno 30–50 prebivalcev nerazvite države (Ferfila 2007, 270).

Naraščanje števila prebivalstva, rast socialne in ekološke revščine ter naraščajoča erozija prsti so bile že pred 15 leti na poti h kritičnosti⁷. Že takrat so bile zaskrbljujoče klimatske spremembe ter zmanjševanje kvalitete atmosfere, saj to povzroča zastrupitev ozračja, uničevanje ozonskega plašča v stratosferi ter dviganje morske gladine zaradi povečanega globalnega sevanja (Bučar 1995, 174–175).

---

⁶ S tem so mišljene gospodarsko razvite države zahodnega sveta: Evropa, Severna Amerika, Avstralija ipd.

⁷ Gre za pot k točki, ko Zemlja ne bo mogla več prehranjovati vsega števila prebivalcev in ko bodo pogoji za življenje neprimerni v smislu kvalitete zraka, pitne vode, temperature, itd..

Podnebne spremembe ne prizanašajo niti Sloveniji, saj narava ne pozna meja, prav tako jih ne poznajo podnebne spremembe. »Podnebne spremembe že danes ogrožajo našo blaginjo«, je leta 2005 v svojem govoru pri predsedniku vlade povedala dr. Lučka Kajfež Bogataj. Podnebne spremembe niso edini okoljski problem v Sloveniji. Pretekli nepremišljeni posegi v okolje imajo velik vpliv na kvaliteto našega življenja. V Sloveniji se je v zadnjih petdesetih letih temperatura zraka zvišala za dobro stopinjo Celzija (Bogataj 2005, 12). Spremenila se je tudi kemična sestava ozračja, koncentracija toplogrednih plinov je začela naraščati, večji del teh plinov prispeva promet⁸. Zaskrbljujoče so spremembe zračnih tokov, vremenskih vzorcev, količine padavin, zelene zime, naraščanje morske gladine in zemeljski plazovi. Pomembno je zvišanje temperature v visokogorju; Triglavski ledenik se je v zadnjih petdesetih letih zmanjšal iz 45 ha na 1,1 ha (Cegnar 2007).

Zaradi zgoraj omenjenih posledic ter vzrokov okoljskih problemov je okoljska politika zelo pomemben faktor, ki lahko omeji ali poveča škodo okolju.

3.3 Prihodnji scenarij

Obstajajo najrazličnejši scenariji o tem, kaj se bo zgodilo, če ne ukrepamo in zaščitimo okolja. Posnetih je bilo kar nekaj dokumentarnih filmov na to temo, med drugim tudi *Neprijetna resnica*, režiserja Ala Gora, bivšega podpredsednika, kongresnika in senatorja Združenih držav Amerike. V naslednjih poglavjih sem navedla nekaj posledic, ki nam pretijo ob nespremenjenem življenjskem ritmu.

3.3.1 Ozračje

Ob nadaljevanju izpusta ogljikovega dioksida in drugih plinov pri takšni hitrosti, bo najkasneje konec prihodnjega stoletja povprečna temperatura na Zemlji narasla za približno 3 °C (Ferfila 2007, 46). Vsako desetletje naj bi se po napovedih povprečna letna temperatura dvignila za okrog 0,3 °C. Če bi do tega prišlo, bi se polarni led umaknil za nekaj 100 km proti poloma, velika količina ledenih gmot bi se stalila, kar bi povzročilo dvig gladine morja. Po študijah strokovnjakov naj bi se gladina morja v primeru, da se stali grenlandska ledena odeja, dvignila za 7 metrov. Če se stali ledena odeja Arktičnega morja, se bo gladina zvišala še za 5 metrov, skupaj torej za 12 metrov. To pomeni 600 milijonov beguncev – kar predstavlja več ljudi, kot jih sedaj živi v zahodni Evropi in ZDA skupaj (Brown 2009, 17).

---

⁸ Predvsem večja uporaba osebnega prometa.

Nižja bo tudi gladina podtalnice, kar lahko vpliva na pridelavo hrane. Ekologi ocenjujejo, da se bo z višanjem temperature zmanjšal pridelek žita. Vsaka stopinja več naj bi zmanjšala letno količino pridelka za 10 %. Prav tako lahko pričakujemo več vremenskih neprijetnosti, kot so poplave in suša (Brown 2009, 50).

Zvišanje povprečne temperature bi spremenilo tudi podnebja držav. Južna Evropa (južna Španija, Italija, deli Grčije) ter jug ZDA bi postala sušnato področje, takšno kot ga danes poznamo v saharski Afriki. Vlažno podnebje bi se premaknilo na sever, v Nemčiji bi uživali mediteransko podnebje, kot ga poznamo v Italiji. Sibirija bi odmrznila in postala žitnica Evrope (Ferfila 2007, 47).

3.3.2 Rastlinstvo in živalstvo

Od leta 1600 do konca 20. stoletja je izumrlo približno 220 do 250 živalskih vrst. Po napovedih bo ob nespremenjenih okoliščinah v naslednjih desetletjih izumrlo 15–20 % kopenskih živalskih vrst. Taljenje ledu bi povzročilo veliko ogroženost severnega medveda. Z dvigom temperature bi se razširili prenašalci nalezljivih bolezni, kot so komarji, klopi, muha cece (Gore 2007, 143–172). V morju naj bi umrlo kar 30–40 % živalskih vrst, kar bi predstavljalo edinstven propad v vsej zgodovini človeštva (Požarnik 1988, 20). Večja količina raztopljenega ogljikovega dioksida v morski vodi bi povzročila še hitrejše odmiranje koral, ki so za morske organizme tako pomembne kot deževni gozd za kopenske (Gore 2007, 164–169).

3.3.3 Prebivalstvo

Zaradi ogrožene varnosti na področjih osebne, materialne in energetske varnosti predvidevajo, da bo prišlo do migracij, beguncev, politične napetosti, terorizma, morda celo novih vojnih žarišč. Ogrožen bo dostop do energije, gospodarski razvoj, trg, zaposlenost, turizem, zdravje, itn. Na preizkušnji bodo socialni stiki in kakovost družbenih odnosov, saj podnebne spremembe ne bodo enakomerno prizadele vseh regij. Najbolj bodo na udaru države v razvoju, ki imajo nižji življenjski standard in omejen dostop do globalnih virov in potrošniških dobrin (Bogataj 2006, 15). Države nizko ležečih dežel bi utrpely ogromno škodo, saj bi voda poplavela veliko naseljenega območja. Še večje selitve bi potekale na Kitajskem in

v Indiji, kjer bi bilo potrebno preseliti najmanj 120 milijonov ljudi. Ob enakem naraščanju prebivalstva bi leta 2050 dosegli številko 9,1 milijarde (Gore 2007, 200–217).

3.3.4 Slovenija

Posledice svetovne razsežnosti podnebnih sprememb bodo opazne tudi v naši državi. Sodeč po raziskavah se bo temperatura zraka do leta 2030 povečala za pol do dve in pol stopinje, do leta 2060 že do tri in pol stopinje (Bogataj 2006, 13). Zaradi višjih temperatur in posledično bolj sušnih obdobj z manj padavinami bo največ težav doletelo kmetijstvo. Zgodnji začetek vegetacijske dobe bo izpostavil pridelek nevarnosti pozebe, kar bo vplivalo na kakovost pridelka. Rastline oslABLJENE zaradi neugodnih ter neobičajnih vremenskih razmer bodo občutljivejše na škodljivce. Gozdovom bo zaradi višjih temperatur in bolj pogostih sušnih obdobj pretila nevarnost požarov, posebej ranljivi bodo tudi zaradi počasnega odzivanja na spremembe. Škodo je pričakovati tudi pri manjših ekosistemih in endemičnih vrstah, ki se ne bodo mogli premakniti, glede na spremenjene podnebne razmere. Naraščanje gladine morja bo imelo posledice na življenjski prostor ljudi, prav tako bo spremenilo izgled obalnih mest. Pričakujemo lahko tudi negativne posledice na zdravje ljudi, kot so stresni učinki ob temperaturnih nihanjih, povečanje populacije gostiteljev in prenašalcev bolezni (meningitis, borelioza) (Cegnar 2007).

4 OKOLJSKA POLITIKA

4.1 Opredelitev pojmov

»Okoljska politika je tisti del gospodarske, raziskovalne, kulturne, zdravstvene in razvojne politike, ki iz naravnih in družbenih vidikov usklajuje odnose med človekovimi dejavnostmi in okoljem. Cilj te politike je varovati naravo kot vir življenja in nacionalno bogastvo, zaščititi pa tudi prebivalstvo, ki živi tako po naravnih kakor tudi družbenih zakonitostih« (Lobnik 1998,6). Lobnik je mnenja, da okoljska politika ne more biti pasivna in usmerjena le v zaščito in obnovo, temveč mora biti tudi razvojna, ekonomsko sprejemljiva, efektivna in racionalna. Kazalci ne smejo biti le fizične narave, ampak je potrebno upoštevati tudi ekonomske instrumente, ki jo usmerjajo k razvojnim ciljem. Pod imenom okoljska politika lahko štejemo več faktorjev, ti so: država, trg, prebivalstvo ter dobro izobraževanje. Vsi skupaj tvorijo celovito dejavnost, ki se uresničuje na vseh ravneh. Okoljska politika mora biti daljnovidna in celovita, vendar pa mora biti hkrati sposobna spreminjanja in prilagajanja skozi čas (Lobnik 1998, 7). Pojma okoljska politika danes ne moremo dobro razumeti brez koncepta trajnostnega razvoja.

Koncept trajnostnega razvoja (ang. Sustainable development)

Pojem trajnostni razvoj je leta 1987 Svetovna komisija za okolje in razvoj opredelila sledeče: »Trajnostni razvoj je takšen, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi pri tem ogrožal možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam« (Umanotera 1995, 6). Prav tako trajnostni razvoj pomeni ustvariti družbo in gospodarstvo, katera bi upoštevala naravne danosti in omejitve planeta. Družba trajnostnega razvoja mora poznati meje za širjenje populacije in gospodarstva, najvažnejše pa je strmenje vseh individualnih interesov k sodelovanju in bolj socialno pravičnemu gospodarstvu (O'Riordan in Voisey 1997, 2–3). Opredeljena so bila tudi načela trajnostne družbe:

- spoštovanje občestva življenja in odgovornosti zanj,
- izboljševanje kakovosti človekovega življenja,
- ohranjanje vitalnosti in pestrosti Zemlje,
- čim korenitejše zmanjšanje izčrpavanja neobnovljivih virov,
- upoštevanje nosilne zmogljivosti Zemlje,

- spreminjanje osebnega odnosa in ravnanja,
- usposabljanje skupnosti za samostojno in odgovorno ravnanje z okoljem ,
- oblikovanje državnega okvira za povezovanje razvoja in ohranitve,
- ustvarjanje svetovnega zavezništva.

Trajnostni načrt je bil sprejet v okviru svetovnega programa ukrepov, ki se imenuje Agenda 21. Program je pozval vlade držav, naj pripravijo nacionalno strategijo za trajnostni razvoj (Umanotera 1995, 6). Leta 1989 je Program Združenih narodov za okolje dodal potrebo po ohranjanju, racionalni uporabi in povečanju baze naravnih virov, ki predstavlja osnovo za ekološko ravnatežje in gospodarsko rast. Začelo je veljati načelo, da je potrebno družbeni in gospodarski razvoj oceniti na podlagi koncepta spremenljivosti (Bučar 1995, 174).

4.2 Razvoj okoljske politike v svetu

Z razvojem si je človek prisvajal vedno več narave in jo spreminjal po svojem okusu, da bi čimbolj izkoristil življenjske vire. Posledica je oslABLJENA narava in krhko biološko ravnovesje. Kljub izboljšavam življenjskega standarda in daljše življenjske dobe je prišlo do širitve civilizacijskih bolezni. Medicina si stalno prizadeva najti zdravilna sredstva in metode za zdravljenje. Ker pa je vzrok za nastanek teh bolezni ogroženo okolje, je potrebno varovati oz. zdraviti tudi naravo (Lobnik 1998, 7).

Okoljevarstveni problematiki se je sočasno z razvojem zavesti o pomenu ogrožanja okolja in nujnosti reševanja le-tega na mednarodni ravni začelo posvečati več pozornosti. V 40. letih 20. stoletja so sprejeli 5 pomembnejših konvencij, v 50. letih že 13, šestdeseta leta so jih štela 23, sedemdeseta leta 40 in v 80. letih kar 50 konvencij. Večinoma so bile to pravno dogovorjene konvencije, kasneje se je problematika razširila na politično raven kot ena izmed perečih problematik tedanjega časa (Bučar 1995, 171). Prehod na politično raven je bil posledica povezanosti okolja, ki ga državne meje ne morejo ločiti. Voda, zrak, žarčenje so naravni pojavi in ne morejo biti omejeni z državno mejo, temveč imajo čezmejni učinek, kar lahko povzroči spore in konflikte. Potencialna konfliktnost pa že zahteva, da države med seboj sodelujejo in razrešujejo morebitne okoljske anomalije. Države lahko nadzirajo pretok ljudi, živali, blaga in flore, nimajo pa moči kontrolirati nevarnosti na ozemlju drugih držav, kot so npr. skladišča orožja ali položaj jedrskih elektrarn. Prav tako je bila pomembna problematika izkoriščanja in onesnaževanja voda ter potovanje plinov, prahu in škodljivih delcev po zraku. Na to države nimajo vpliva. Pojavlja se problem iskanja povzročitelja

onesnaževanja, zato je politika pri reševanju teh problemov izredno dobrodošla v smislu preventive (omejevanje emisij). Omenjene probleme so države poskušale reševati z razvijanjem dobrih sosedskih odnosov, v neki meri tudi z odbitkom dela suverenosti posamezne države. Tukaj se nanašam na suverenost, ki dovoljuje državi, da popolnoma neodvisno izvaja oblast na svojem ozemlju. Če poenostavim, država lahko izvaja oblast na svojem ozemlju le do te mere, da ne vpliva na ozemlje druge države (Bučar 1995, 172–173).

Do 70. let 20. stoletja je bilo izkoriščanje in zaščita okolja tesno povezano s problematiko ekonomskega napredka držav v razvoju (Bučar 1995, 174). Poudarek je bil na onesnaževanju in omejitvah, ki so na žalost ostale samo na papirju. Pogodbe, ki so nastale, so zadevale problematiko kislega dežja, nižanje gladine oceanov (ang. ocean dumping), regulacijo trgovanja z ogroženimi vrstami in zaščito mokrišč (DeSombre 2002, 9).

»Osemdeseta leta so prinesla politični in ekonomski vetrič, z devetdesetimi leti so prišli na paleto bolj globalni cilji« (Lobnik 1998,7). Dokumenti, nastali v zadnjih letih 20. stoletja, so vzpostavili načelo »onesnaževalec plača« in načelo preventive – predpisi za preprečevanje morebitnih naravnih škod ne smejo čakati na popolne znanstvene ocene o škodi (DeSombre 2002, 10).

Pomembnejši politični mednarodni odzivi na spreminjanje okolja so se začeli v 80. letih. Naštela bom nekaj dogodkov:

- Stockholmska konferenca je leta 1978 utemeljila okoljsko etiko z Deklaracijo o človekovem okolju in jo lahko štejemo za prvi korak k globalni okoljski politiki.
- Leta 1982 so na srečanju Združenih narodov v Nairobiju ustanovili Komisijo za okolje in razvoj.
- Na novo ustanovljena Komisija za okolje in razvoj je leta 1987 z izdajo knjige *Naša skupna prihodnost* opozorila na resnost sprememb na planetu. Istega leta je bil v Montrealu sprejet Protokol o zaščiti ozonskega plašča.
- Leta 1989 so začeli ukrepati proti nevarnim odpadkom z Baselsko konvencijo o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov preko meja in njihovega odstranjevanja.
- Konferenca Združenih narodov v Riu de Janeiru leta 1992 je usmerila svetovno akcijo proti globalnim problemom in dejavnostim, ki škodljivo vplivajo na živo in neživo naravo planeta ter na genske osnove za obnavljanje življenja. Sprejeli so: Agendo 21,

Deklaracijo o okolju in razvoju, Konvencijo o biološki raznovrstnosti in Okvirno konvencijo o spremembi podnebja.

- Sprejetje Kjotskega protokola leta 1997 kot dodatek k Okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja (Car 2000, 32; Lah 1998, 13).
- Sprejetje Milenijske deklaracije pod okriljem Združenih narodov septembra leta 2000. Varstvo okolja je omenjeno kot vrednota, nadaljuje se spoštovanje načel trajnostnega razvoja okolja (Milenijska deklaracija 2000).
- Leta 2002 so na Svetovnem vrhu o trajnostnem razvoju v Johannesburgu poudarili pomen vključitve okoljskih vsebin v vse sektorske politike (Turk v Lah 2004, 59).

Vse konference in dogovarjanja so na žalost pokazala, da samo pogajanje o sporazumih, četudi v njem sodelujejo vse pomembne države, ni dovolj. Kljub temu, da so države izpolnjevale pogoje dogovorov, to ni bilo zadosti, da bi se zadovoljivo spopadle z okoljskimi problemi. Eden od razlogov je dejstvo, da nobena država ni zavezujoča k vključitvi v mednarodno okoljsko sodelovanje, saj je vsaka država suverena sami sebi in svojim državljanom. Mednarodni sistem je anarhičen, saj ne obstaja mednarodna avtoriteta nad avtoriteto države, ki bi državam govorila, kaj morajo narediti. Posledica takšnega sistema je, da si morajo države želeli sodelovati pri okoljski problematiki in ustvariti svojo okoljsko politiko v skladu z mednarodnimi smernicami (DeSombre 2002, 2). To dejstvo daje prednost nevladnim okoljskim organizacijam, saj so le-te mednarodne in imajo željo po sodelovanju, prav tako so aktivne pri vključevanju v okoljske politike držav, ampak na žalost le toliko, kolikor jim države dopuščajo.

V primeru, da bi vlade držav uspešno sodelovale z nevladnimi okoljskimi organizacijami, bi lahko ustvarili pogoje za življenje, ki bi v skladu s trajnostnim razvojem omogočali zdravo okolje, zdravo življenje in zdrav razvoj človeštva.

4.3 Okoljska politika v Sloveniji

Prva naravovarstvena dejanja umeščamo v 19. stoletje z odločitvijo o zaščiti dela Kočevskega gozda in kasneje zavarovanje planike ter Blagajevega volčina. Zavest o varovanju narave je k nam prišla iz Nemčije, z vrsto praktičnih usmeritev za varovanje narave. V začetku 20. stoletja je bil že pripravljen predlog za varovanje botaničnih posebnosti na Kranjskem, a ga je na žalost prehitela prva svetovna vojna. Po končani prvi svetovni vojni pa je prišlo do

ustanovitve Odseka za varstvo prirode, prve nevladne naravovarstvene organizacije v Sloveniji. Njihov izdelek je bil prvi dokument o varstvu narave – *Spomenica*, katerega so leta 1920 predložili pokrajinski vladi. Vsebina Spomenice zadeva zavarovanje nekaterih območij, varstvo rastlinskih in živalskih vrst ter jam in popularizacijo varstva. Nekaj predlogov dokumenta je prišlo v veljavo, in sicer zavarovanje jam, nekaterih rastlin in živali, ustanovljen je bil alpski varstveni park Dolina triglavskega jezera (kasneje Triglavski narodni park). Leta 1944 je bila ustanovljena prva služba za varstvo narave, ki je delo kasneje nadaljevala kot referat za varstvo narave pri Zavodu za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti. Prvi zakon o varstvu narave je bil sprejet leta 1970 (Skoberne 1995, 41–42). Kot odziv na prvo svetovno konferenco o okolju v Stockholmu je Slovenija leta 1972 sprejela t.i. zeleno knjigo o okolju, v kateri je bilo prikazano stanje okolja in usmeritve za izboljšanje stanja. Na žalost institucionalni okvir ni bil naklonjen učinkovitemu varstvu okolja, dopuščal pa je nekaj svobode okoljsko ozavešenim posameznikom in organizacijam. Leta 1976 so ustanovili Naravovarstveni oddelek v Ljubljani, okrepil se je tudi republiški Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine, ki je bil dokaj suveren in finančno neodvisen. Pet let kasneje je bil sprejet Zakon o naravni in kulturni dediščini, ki je ugajal politiki in njenim težnjam po decentralizaciji, saj je prenesel pristojnosti z republiške na občinsko raven (Skoberne v Aljančič 1995, 80–84). Prednost tega je bila, da je Slovenija dobila najštevilčnejšo in najbolj operativno naravovarstveno službo, slabost pa slabša stopnja implementacije (Skoberne 1995, 41–42). Leta 1986 je bilo v naravovarstveni službi zaposlenih 20 strokovnjakov, leta 1991 kar 31. Ob osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine postal organ v sestavi Ministrstva za kulturo. Slovenija se je ob vstopu v Svet Evrope leta 1993 aktivno vključila v projekt ELVN (leto 1995 je bilo evropsko leto varstva narave), kjer so sodelovali člani državnega zbora, vlade, nevladnih organizacij ter posebnih organizacij (Aljančič 1995, 7–8). Leto kasneje je nastala Strategija varstva narave, ki povzema stanje narave v Sloveniji, mednarodna izhodišča, izkušnje in priporočila ter opozarja na glavne probleme z predlogom rešitev. Leta 1994 je potekala tudi reorganizacija republiške uprave, ki je pripeljala do ukinitve Zavoda Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine in priključitve njegovega naravovarstvenega dela Ministrstvu za okolje in prostor (Skoberne v Aljančič 1995, 80–82).

Državni zbor RS je leta 1999 sprejel poseben *Zakon o ohranjanju narave* (ZON, Ur. l. RS, št. 56/1999, št. 110/2002-ZGO-1, 119/2002, 22/2003-UPB1, 41/2004, 96/2004-UPB2, 61/2006-

ZDru-1, 63/2007 Odl.US: Up-395/06-24, U-I-64/07-13, 117/2007 Odl.US: U-I-76/07-9, 32/2008 Odl.US: U-I-386/06-32, 8/2010-ZSKZ-B). Zakon določa podlago za celovito ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot kot naše dediščine. Z vstopom Slovenije v Evropsko Unijo leta 2004 je Slovenija postala dolžna usklajevati in usmerjati svojo okoljsko politiko v skladu z evropsko politiko.

4.3.1 Ključni akterji okoljske politike v Sloveniji:

4.3.1.1 Vlada RS

»Vlada predlaga državnemu zboru v sprejem zakone, državni proračun, nacionalne programe in druge splošne akte, s katerimi se določajo načelne in dolgoročne politične usmeritve. Vlada je izvršni organ, ki določa, usmerja in usklajuje izvajanje politike RS« (Vlada Republike Slovenije, Delo vlade). Spodaj je naštetih nekaj ukrepov vlade, ki zadevajo okoljsko politiko oz. nevladne organizacije:

- 2005: priprava Strategije Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami.
- 2006: sprejem Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012.
- 2008: priprava in sprejem Akcijskega načrta za energetske učinkovitost.
- 2009: ustanovitev Službe vlade RS za podnebne spremembe.
- 2010: priprava predloga Zakona o podnebnih spremembah.

4.3.1.2 Ministrstvo za okolje in prostor

Ministrstvo je najvišji organ pristojen za določeno področje državne uprave, katerega delo vodi minister. »Ministrstvo za okolje in prostor zagotavlja zdravo življenjsko okolje za vse prebivalke in prebivalce Slovenije ter vzpodbuja in usklajuje prizadevanja v smeri trajnostnega razvoja, ki ob skrbi za blaginjo temelji na smotni in varčni rabi naravnih virov« (Ministrstvo za okolje in prostor 2010). Za diplomsko delo je pomembna sledeča naloga ministrstva: »Pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja vzpostavlja sodelovanje z lokalnimi skupnostmi po načelih partnerstva in subsidiarnosti. Zagotavlja odprtost oblikovanja in uveljavljanja politik ter ukrepov trajnostnega razvoja s spodbujanjem sodelovanja posameznikov in skupin ter organizacij civilne družbe« (Ministrstvo za okolje in prostor 2010).

Okolje v Republiki Sloveniji normativno ureja krovni zakon o varstvu okolja. Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja izpostavlja naslednja štiri ključna področja: podnebne spremembe, narava in biotska raznovrstnost, kakovost življenja, odpadki in industrijsko onesnaževanje. Ostali pomembnejši temeljni dokumenti, ki prav tako usmerjajo delovanje ministrstva so: Ustava Republike Slovenije, Zakon o vladi RS, Zakon o organizaciji in delovnem področju ministrstev, Zakon o ohranjanju narave, Nacionalni program varstva okolja in Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja (Ministrstvo za okolje in prostor 2009a).

Organi v sestavi ministrstva so še: Agencija RS za okolje, Inšpektorat RS za okolje in prostor, Geodetska uprava RS in Uprava RS za jedrsko varnost. Poleg tega se ministrstvo vertikalno deli še na: Sekretariat generalnega sekretarja, Direktorat za okolje, Direktorat za prostor ter Direktorat za javne službe in investicije. Naloge Direktorata za okolje so:

- pokriva vsebine pravnosistemskih vprašanj okolja, celovite presoje vplivov na okolje,
- načrtovanje in upravljanje z vodami na vodnih območjih in porečjih,
- sistemske in razvojne naloge na področju varovanja okolja, biotehnologije in podnebnih sprememb in
- politiko ohranjanja narave.

Poleg tega »opravlja strokovne naloge s področja pravnosistemskih vprašanj okolja, pripravlja strokovne podlage za izdelavo predpisov s področja dela direktorata, oblikuje sistemske rešitve in koordinira naloge s področja dela iz pristojnosti ministrstva (Ministrstvo za okolje in prostor 2009b).

Agencija RS za okolje opravlja strokovne naloge, nanašajoče se na celovito varstvo okolja in narave ter presoja vplive na okolje. Pokriva tudi ostala področja geologije, seizmologije meteorologije, hidrologije in splošnih zadev. Agencija prispeva k reševanju okoljskih problemov z izvajanjem okoljske zakonodaje ter celovito rešuje problematiko podnebnih sprememb. Pozornost v večji meri namenja ozaveščanju javnosti o okolju in okoljski problematiki, saj ozaveščeno ravnanje javnosti lahko stori veliko za ohranjanje okolja (Agencija Republike Slovenije za okolje 2010).

4.3.1.3 Državni zbor RS

Državni zbor RS je »najvišja predstavniška in zakonodajna institucija, ki kot temeljno opravlja zakonodajno funkcijo oblasti, poleg tega pa še volilno in nadzorno funkcijo« (Državni zbor, Poslanstvo državnega zbora). Državni zbor med drugim sprejema zakone, druge splošne akte in državni proračun ter ratificira mednarodne pogodbe. Poleg tega ustanovi delovna telesa, ki so lahko komisije ali odbori. Le-ta obravnavajo zakonske in druge predloge vlade ter sprejmejo sklep, ki so podlaga za odločanje državnega zbora. Kar zadeva okoljske politike je v okviru državnega zbora ustanovljen Odbor za okolje in prostor, ki spremlja stanje in obravnava zadeve na področju okolja (Državni zbor Republike Slovenije 2010). Vse kar nevladne okoljske organizacije dosežejo pri zakonodaji ali drugih pravnih aktih, na koncu torej pristane v rokah državnega zbora.

5 NEVLADNE OKOLJSKE ORGANIZACIJE

5.1 Opredelitev pojmov

5.1.1 Nevladne organizacije

Nevladne organizacije »so večinoma privatne, neprofitne organizacije, ki imajo mednarodne, kot tudi državne povezave« (Pease 2003, 33). Njihovo delovanje je v javnem interesu, področja, s katerimi se ukvarjajo, segajo od človekovih pravic, človekoljubne pomoči, pravic žensk do varstva okolja. Nevladne organizacije izobražujejo javnost o svojih področjih interesa, občasno tudi lobirajo pri vladah držav s ciljem ustvariti zaželjene politike⁹ glede na njihov cilj delovanja. Tretja dejavnost, s katero poskušajo doseči spremembe oz. preprečiti določene nezaželjene ukrepe, je mobilizacija javnosti. Na nek način delujejo nevladne organizacije kot odvetniki, saj delujejo v imenu ljudi in le-te predstavljajo pri zagovarjanju določenih tematik (Okerke 2007, 208).

V literaturi se pojmi nevladno, neprofitno in volontersko večkrat prepletajo med seboj, saj imajo skupne značilnosti. Vsi trije pojmi predstavljajo organizacije s formalno strukturo, so privatne narave, niso usmerjene k pridobivanju dobička, so neodvisne in so prostovoljne narave (Ondrušek 2003, 13–15).

Pojem NVO (ang. Nongovernmental voluntary organizations) se v večini držav enači z določenim sektorjem, sicer je pojmovanje različno tudi po različnih državah:

- *Nevladni* sektor poudarja delovanje prosto od vladnega vpliva.
- *Neprofitni* sektor, najpogosteje uporabljen v ZDA, temelji na poudarku, da organizacije niso ustanovljene zaradi dobička. V primeru, da ga ustvarijo, »ga morajo porabiti v zvezi z dejavnostjo organizacije oz. ga ne smejo deliti« (Strojan in drugi 2000, 8).
- *Volonterski* sektor »poudarja prostovoljno, brezplačno delo v teh organizacijah, kar pa ne pomeni, da večine dela ne opravijo stalno zaposleni, torej plačani profesionalci« (Strojan in drugi 2000, 8).

---

⁹ Nanašam se na javne politike, ki jih sprejme zakonodajna veja oblasti.

- *Socialna ekonomija* poudarja vlogo institucij kot so hranilnice, zadruge, zavarovalne institucije ipd.
- *Neobdavčeni sektor*: kjer se institucijam zagotavlja davčno olajšavo (Šporar v Jelovac 2002, 313).
- *Tretji sektor* se je pojavil v politološkem kontekstu obravnave organizacij. Predstavlja vse tri sektorje (zasebni, neprofitni in volonterski) ter enakopraven sektor naproti zasebnemu in javnemu sektorju. Vendar stroka ni enotna glede umestitve nevladnih organizacij v ta sektor (Edwards 1995, 17–31).

V evropskem prostoru se največkrat uporabljata oznaki nevladni in neprofitni sektor oz. organizacije (Strojan in drugi 2000, 8). Zaradi razširjenosti sektorja, ki deluje prosto od vlade, je kar nekaj definicij. Nekaj jih bom predstavila v nadaljevanju:

- Hornby podobno kot zgoraj Strojan pojem nevladno definira kot: »brez cilja pridobivanja dobička« (Hornby 2000).
- Klemenc v svojem članku o družbenih gibanjih in nevladnih organizacijah pravi, da »nevladne organizacije« pomenijo predvsem nevladne neprofitne organizacije. Kot neprofitno organizacijo pravno smatramo organizacijo, ki izključuje profit kot glavni namen delovanja, prav tako pa plemenitenje dobička moralno zavrača¹⁰. V nadaljevanju poudari, da »nevladne organizacije tvorijo družbeni resursi želje, strasti, solidarnosti, pripadnosti oz. emocij nasploh«. Nevladne organizacije so usmerjene k vključevanju v mednarodne mreže, tudi če vsebinsko in akcijsko niso usmerjene k reševanju mednarodnih problemov. Njihov radij delovanja, torej ni omejen samo na nacionalno državo (Lukšič in drugi 1995).

Kot je prikazano zgoraj obstaja več definicij nevladnih organizacij, sama se bom osredotočila na elemente *neodvisno od države, neprofitno in prostovoljno*.

5.1.2 Okoljske nevladne prostovoljne organizacije

Okoljske nevladne prostovoljne organizacije so tiste organizacije, ki igrajo pomembno vlogo pri ozaveščanju o okolju in pri razvoju okoljskih politik, kot tudi multilateralnih okoljskih dogovorov po celotnem svetu (Okereke 2007, 208). Zgodovinsko gledano so bile zelo vplivne

---

¹⁰ Vse nevladne organizacije normativno zavračajo tržno načelo, najsi v celoti, najsi kot dominantno načelo delovanja (Klemenc v Lukšič in drugi 1995).

pri oblikovanju javne zaznave o okoljskih problemih, vzrokih in potencialnih rešitvah (Wong Prodi in drugi 2008, 1).

Porast okoljskih nevladnih organizacij je bila velika po letu 1972, ko je potekala konferenca Združenih Narodov v Stockholmu. Ocenjuje se, da je po svetu več kot 7.000 mednarodnih okoljskih nevladnih organizacij z milijoni podpornikov. Rast okoljskih nevladnih organizacij lahko pripišemo več dejavnikom:

- povečanju okoljske degradacije po celotnem svetu,
- povečani družbeno-gospodarski globalizaciji,
- posledično večji interakciji med različnimi skupinami po svetu,
- in spremembi v delovanju vlad.

Dejavniki so omogočili nevladnim (zasebnim) okoljskim organizacijam, da so prevzele bolj aktivno vlogo v vodenju oz. vladanju (Okereke 2007, 208) in danes predstavljajo pomemben del v političnih procesih ustvarjanja in izvajanja okoljske zakonodaje (Jepson v Wong 2008, 1).

Izhodiščna misel diplomskega dela je, da so nevladne okoljske organizacije mednarodne institucije, ki delujejo v imenu ljudi na področju varstva okolja in s svojim delovanjem poskušajo vplivati na ozaveščanje ljudi in okoljsko politiko.

5.2 Razvoj nevladnih prostovoljnih organizacij

Zgodovinski razvoj zametkov nevladnih organizacij se začne že v 14. stoletju z nastankom obrtniških cehev, verskih dobredelnih organizacij in fundacij. Zlasti cerkev je imela zelo pomembno vlogo v kasnejših obdobjih še posebej pri razvoju dobredelnih in socialnih dejavnosti. Vendar pa vpliv cerkve ni ostal le na teh področjih, ampak se je širil na področja, kot so kultura, izobraževanje in zdravstvo. Kmalu je razvila svojo dejavnost na skoraj vsa družbena področja, obsegala je varstvo sirot, mladinsko skrbstvo, vzdrževanje bolnišnic, zavetišč, zavode za slepe in gluhe ipd. (Strojan in drugi 2000, 5).

V prvi polovici 19. stoletja so večjo vlogo dobila delavska gibanja. Združevali so se v lokalih in na prostem. Na slovenskem prostoru smo poznali čitalnice, kjer so se zbirali višji sloji, in tabore za množična zbiranja na prostem. S pritiski kapitalizma je prišlo do oblikovanja zadrug, ki so nudile pomoč predvsem kmečkemu delu prebivalstva. Vse te organizacije niso

bile usmerjene v dobiček, delovale so kot posojilnice in hranilnice, stanovanjske, proizvodnje (sirarske, mlekarske, živinorejske, kmetijske, itd.) in kreditne zadruge (Strojan in drugi, 2000, 5). Ekonomski razvoj in specifičnost kapitalističnega načina proizvodnje sta povzročila preseljevanje ljudi iz vasi v mesto, kar je povzročilo proletarizacijo prebivalstva. Zaradi revščine in prenašanja družinskih funkcij na državo je prišlo do potrebe po formalnem interesnem združevanju (Kolarič in drugi 2002, 80). Med delavci so se izoblikovala podporna društva, prostovoljne pokojninske in bolniške blagajne ter razni skladi pri socialnih organizacijah. V tem obdobju je pomemben tudi nastanek političnih strank, ki so podpirale različne vrste organizacij (Strojan in drugi 2000, 5–6). Pomembno prelomnico predstavlja leto 1848, leto meščanske revolucije. Takrat je namreč prišlo do intenzivnejšega združevanja, saj je revolucija prinesla » svobodo združevanja kot klasično ustavno pravico ter pravne norme, ki so urejale ustanavljanje in delovanje društev in drugih oblik interesnega združevanja ljudi« (Kolarič in drugi 2002, 80). Za slovenski prostor je bil pomemben tudi cesarjev patent oz. društveni patent, izdan leta 1852, nekaj let kasneje pa Zakon o pravici združevanja, društvih in političnih društvih, ki je navedeno opredeljeval društva in pravila delovanja (Kolarič in drugi 2002, 83). Po razpadu Avstro-Ogrske je slovensko ozemlje padlo pod politični in pravni sistem Kraljevine SHS ter kasneje Kraljevine Jugoslavije. V teh letih je nastalo kar nekaj slovenskih strokovnih združenj, kar nekaj na pobudo Cerkve. Katoliška cerkev je razvila tudi veliko zasebnih in društvenih dobrodelnih organizacij in bila izjemno aktivna do socialistične revolucije. Socialistična revolucija je uvedla totalitarni politični sistem, kjer je največjo moč posedovala komunistična partija. Javni sektor je prevzel vse funkcije zasebnih neprofitno-volonterskih organizacij. Institucionalizacija ustanov izven političnega sistema je bila preprečena, pravni okvir je dovoljeval le en tip volonterskih asociacij, in sicer društva. Z decentralizacijo so se razmere za nevladne organizacije izboljšale, nastalo je večje število društev na pobudo državljanov. Najbolj so se razvijale organizacije oz. društva na področju športa, kulture, socialnega varstva ter na področjih, kot so ekonomski razvoj, turizem, ribištvo ter vzreja in zaščita živali (prvi zametki organizacij na področju varstva okolja). V Sloveniji so največjo rast nevladnih organizacij zabeležili v drugi polovici 70. let po sprejetju Zakona o društvih, osemdeseta in devetdeseta leta so imela nižjo rast. Po letu 1989 je začela zopet delovati dobrodelna dejavnost katoliške cerkve (nastanek Karitasa leta 1990). Prišlo je do ustanavljanja prvih fundacij oz. ustanov, ki so predstavljale podporne mehanizme drugim neprofitno-volonterskim organizacijam (Kolarič in drugi 2002, 81–111).

Kdaj je bila ustanovljena prva nevladna organizacija, še vedno ni jasno določeno. Nekateri opazovalci so mnenja, da je bila prva ustanovljena nevladna organizacija Rosicurian Order¹¹ leta 1674. Spet drugi zagovarjajo tezo, da je bila prva nevladna organizacija Svetovna evangeličanska zveza (ang. World Evangelical Alliance) leta 1846. Tretji pa so mnenja, da je bila prva uradna nevladna organizacija že Katoliška cerkev s svojimi sorodnimi redovi (Pease 2003, 33–34).

V Evropi so se nevladne organizacije najprej pojavile v razvitih zahodnih demokracijah konec 70. in v 80. letih. K temu je verjetno pripomoglo soočanje Evrope z razkrojem socialne države. Neokonzervativna in neoliberalna politika sta državo razrešili opravljanja določenih socialnih nalog, ki imajo sicer življenjski pomen za reprodukcijo in revitalizacijo družbe in kulture. Za to področje se je v socioloških in politoloških teorijah kmalu pojavilo ime tretji sektor. Vsebinsko je bil opredeljen kot »nekaj, kar ni povezano z vlado oz. državo, kar ni povezano z dobičkonosnostjo in ki je načeloma prostovoljno« (Lukšič in drugi 1995, 146). Organizacija kolektivnih akterjev tega tretjega sektorja je predstavljala različne pravne forme, prav tako pa jim je bilo kmalu podeljeno skupno ime nevladne, neprofitne, volonterske organizacije (Lukšič in drugi 1995, 146).

5.3 Nevladne organizacije danes

Nevladne organizacije predstavljajo enega od stebrov civilne družbe. V okviru svojega delovanja izvajajo različne družbeno koristne dejavnosti, katere državni organi izvajajo le deloma, ali pa jih sploh ne. Splošno lahko opredelimo tri bistvene funkcije nevladnih organizacij:

- **Glas državljanov:** organizacije zagovarjajo interese šibkejših in bolj ranljivih skupin, vzpostavljajo civilni dialog z vladnimi odločevalci, v kolikor je mogoče, sodelujejo pri odločanju na določenih področjih, ki jih podeli vlada.
- **Družbene dejavnosti:** organizirajo razne športne, kulturne, družabne dejavnosti ter različne oblike pomoči in samopomoči.
- **Določene vrste javnih storitev:** pomoč posameznikom, ki potrebujejo storitev ali varstvo z namenom izboljšanja življenjskih pogojev in razvoj osebnosti (Strategija vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2003).

---

¹¹ Red bratovščine, ki se je ukvarjala z izobraževanjem.

Nevladne organizacije je težavno klasificirati zaradi njihovih raznolikih ciljev, namenov ustanovitve, financiranja, moralnih načel in področij delovanja. Lahko so socialne narave – Zdravniki brez meja, lahko so profesionalne – Mednarodna trgovska zbornica, lahko služijo točno določenim ciljem – Amnesty International, lahko pa so večnamenske narave – Katoliška cerkev (Pease 2003, 34). Razlikujejo se po velikosti (velike, srednje, male), delimo jih na lokalne, državne, novonastale in že uveljavljene, takšne ki nudijo storitve samo svojim članom in takšne, ki nudijo storitve za druge (Hrovatin 2002, 72). Pravno formalno predstavljajo nevladne neprofitne organizacije: društva, podjetja, zavode in ustanove. »Dopolnjujejo dejavnost države, prispevajo nove ideje za nove programe in inovacije in so sredstvo, s katerimi uporabniki uresničujejo svojo vizijo dobre družbe neodvisno od vladne politike« (Hrovatin v Jelovac 2002, 71).

Najbolj izpopolnjena je Mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij (ICNPO). V njej je opredeljenih 12 področij delovanja, in ta so:

- področje kulture/umetnosti in rekreacije/športa,
- področje izobraževanja in raziskovanja,
- področje zdravstva,
- področje socialnega varstva,
- področje zaščite okolja/varstva živali,
- področje razvoja lokalnih skupnosti in stanovanja,
- področje prava, zagovorništva in politike,
- področje nabiranja sredstev/financiranja neprofitnih organizacij in promocije voluntarizma,
- področje mednarodnega delovanja,
- področje religij,
- področje poslovnega in poklicnega združevanja,
- drugo, česar ni mogoče razvrstiti na nobeno od področij (Kolarič in drugi 2002, 29).

Prav vse nevladne organizacije so družbeno gledano naraven rezultat svobode in demokracije (Strategija vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami 2005).

5.4 Kako nevladne organizacije vplivajo na državne igralce?

Kljub temu, da so dejansko države tiste, ki sprejemajo okoljske zaveze, obstaja veliko načinov, kako lahko nedržavni akterji vplivajo na ta proces. Brez njihovih prizadevanj na lokalni ravni in kasneje na globalni, bi se verjetno mednarodna okoljska politika redko kreirala (DeSombre 2002, 71–81).

Nevladne organizacije težijo k vplivanju na aktivnosti in odločanje mednarodnih organizacij ter državnih igralcev s ciljem doseči nekaj ali vse svoje cilje. Pri tem se poslužujejo direktnega in indirektnega lobiranja.

- Direktno ali notranje lobiranje vključuje kontaktiranje uradnikov z namenom, da se jih prepriča v določeno iniciativo ali politiko. Prav tako takšni kontakti lahko vključujejo poskuse izobraževanja zaposlenih in uradnikov (Pease 2003, 34). Beyers kot eno izmed tehnik notranjega lobiranja opisuje tehniko *iskanja dostopa*, ki se dogaja na prizoriščih, kjer se dogaja politično pogajanje. Označuje jo kot izmenjavo policy¹² relevantnih informacij med organizacijami in javnimi oblastmi, skozi formalne in neformalne mreže. Informacije potekajo direktno od organizacij do javnih oblasti. Prav tako Beyers poudarja, da morajo igralci, ki dostopajo do teh prizorišč imeti določeno stopnjo strokovnosti (Beyers 2004, 213–214).
- Indirektno ali zunanje lobiranje sestavljajo multinacionalne oglaševalske kampanje, z namenom mobilizirati čim večje množice ljudi oz. javno mnenje. Prav tako temelji na spodbujanju članov naj pišejo pisma ali kako drugače kontaktirajo nacionalne in mednarodne javne uradnike (Pease 2004, 34). *Iskanje glasu*, kakor indirektno lobiranje označuje Beyers, se lahko izvaja na dva načina: skozi informacijsko politiko ali skozi protestno politiko. Informacijska politika se nanaša na manjši krog ljudi in je bolj miroljubne narave. Protestna politika predvideva naslavljanje širših množic in z demonstracijami prepričevanje javnih oblasti o podpori ciljev organizacije.

Zaradi slabše učinkovitosti iskanja glasu se organizacije rajši poslužujejo tehnike iskanja dostopa, ki jim hkrati tudi viša ugled in predstavlja manj stroškov za organizacijo. Edini način, ko organizacije posežejo po strategiji glasu, je takrat, ko policy odločevalci ne ugodijo njihovim željam, izraženim skozi strategijo iskanja dostopa (Beyers 2004, 215–216).

---

¹² Beseda policy predstavlja javne politike, ki jih opredelimo kot »dolgo vrsto bolj ali manj povezanih izbir – vključno z odločitvami ne delovati, ki jih sprejmejo vladna telesa in uradniki« (Fink Hafner 2002).

5.5 Nevladne okoljske organizacije

Nevladne okoljske organizacije so ključni akter pri premikanju družbe proč od sedanjih trendov okoljske degradacije k trajnostnem gospodarstvu. Delujejo na tem, da ozaveščajo o okoljskih problemih tako doma kot tudi čez mejo. Pri vladnih akterjih lobirajo z namenom, da bi jih pripravili do zavzemanja za mednarodne okoljske politične teme. Sposobne so voditi tudi bojkot ljudi proti okolju škodljivim proizvajalcem proizvodov (DeSombre 2002, 71–73). Prva nevladna okoljska organizacija je bila ustanovljena na koncu 19. stoletja. Na konferenci leta 1972 (Stockholm) je bilo prisotnih okoli 400 organizacij. Leta 1992, ko je potekala konferenca v Riu de Janeiru, se jih je na vzporedni konferenci zbralo kar 7000 (De Sombre 2002, 73–75). V zadnjih 30 letih je bilo opaziti neverjetno rast okoljskih organizacij, ki delujejo na mednarodnih problemih. Nekatere študije predvidevajo, da se je število mednarodnih nevladnih organizacij iz 50. let s 1000 organizacijami povečalo na 5000 v začetku 90., na koncu pa kar na 26.000 (DeSombre 2002, 71–73).

Za primer njihovega delovanja, bom navedla dve najbolj znani mednarodni organizaciji, Greenpeace in Friends of the Earth, ki sta igrali ključno vlogo pri razvoju Konvencije za nevarne odpadke in njihovo odlaganje ter pri prepričevanju evropskih podjetij za izdelavo embalaž iz recikliranih materialov (Okereke 2007, 208).

Slovenija

Začetki aktivnejšega delovanja nevladnih organizacij v Sloveniji so povezani s sprejetjem Aarhuške konvencije leta 1998. V Sloveniji je bila ratificirana šele leta 2004. Aarhuška konvencija oz. Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah je »zgodovinski dokument, ker omogoča demokratično prenovo odločanja o posegih v okolje« (Aarhuška konvencija 1998; Marega 2002). Z odprtjem odločevalskega procesa reševanja okoljskih zadev javnosti je omogočila in na nek način »uzakonila« delovanje NVO na tem področju (Aarhuška konvencija 1998; Marega 2002). Naslednja prelomnica je leto 1999, ko smo dobili prvi krovni Program nacionalnega varstva okolja (NPVO, Ur. l. RS, št 83/1999). V 4-letnem programu je bilo eno poglavje namenjeno sodelovanju javnosti: Okoljska zavest in sodelovanje javnosti. Če povzamem, govori o pomembnosti udeležbe javnosti pri oblikovanju okoljske zakonodaje in

posebej pomembno vlogo pripisuje nevladnim organizacijam. Kar je najbolj pomembno, dovoljuje javnosti, da sodeluje pri pripravi splošnih pravnih aktov ter pri strateško pomembnih dokumentih (Program nacionalnega varstva okolja). Nov program Nacionalnega varstva okolja se je začel pripravljati leta 2004, vloga NVO se je še okrepila. Predvideval je nadaljnji razvoj NVO, narejeni sta bili Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami in Strategija systemskega razvoja NVO v Sloveniji za leto 2003–2008. Zaradi pospešenih priprav na vstop v Evropsko unijo je bila Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja potrjena šele leta 2005. Predvideva 7-letni program do leta 2012 (Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja – ReNPVO, Ur. l. RS, št 2/2006) in tudi ustanovitev spremljevalne skupine za redno evalvacijo. Še v letu 2004 je bil sprejet tudi nov Zakon v varstvu okolja (ZVO-1, Ur. l. RS, št 41/2004, 17/2006, 20/2006, 28/2006 Skl.US: U-I-51/06-5, 39/2006-UPB1, 49/2006-ZMetD, 66/2006 Odl.US: U-I-51/06-10, 112/2006 Odl.US: U-I-40/06-10, 33/2007-ZPNačrt, 57/2008-ZFO-1A, 70/2008, 108/2009), ki je prav tako obravnaval sodelovanje javnosti (40. in 43. člen) pri sprejemanju okoljskega plana ter predvideval javno razgrnitev pravnih aktov za dobo 30 dni. V tem času je javnost lahko posredovala svoje predloge in pripombe na pravne akte. Zakon določa tudi poročanje o stanju okolja vsake 4 leta s pripravo Poročila o stanju okolja; prikaže uspešnost dela MOP (Zakon o varstvu okolja 2004).

Pravnoformalno so vsi akti omogočili okoljskim NVO, da so lahko začela bolj aktivno vplivati na sprejemanje zakonodaje in informiranje javnosti. Na spletni strani MOP so nevladne okoljske organizacije opredeljene sledeče: »Nevladne organizacije so del civilne družbe (organizirana in registrirana oblika javnosti), ki je pomembnejši akter sodelovanja na področju okolja, saj gre za interesno povezane posameznike, ki se zavedajo svoje družbene odgovornosti« (Ministrstvo za okolje in prostor 2009a).

Namen delovanja nevladnih organizacij na področju okolja in narave je uveljavljanje načel varstva okolja in narave ter trajnostnega razvoja na vseh ravneh političnega odločanja in delovanja. Najpomembnejše področje delovanja okoljskih in naravovarstvenih nevladnih organizacij je nedvomno vplivanje na oblikovanje politike in zakonodaje v Sloveniji, kakor tudi na ravni Evropske skupnosti, in pa ozaveščanje javnosti na področju okolja in trajnostnega razvoja (Ministrstvo za okolje in prostor 2010).

V Sloveniji je po podatkih MOP preko 200 okoljskih nevladnih organizacij, ki si na različne načine prizadevajo informirati o okolju in okoljevarstvu ter vplivati na sprejemanje okoljskih politik. Podroben seznam slovenskih okoljskih nevladnih organizacij je v Prilogi. Delovanje nevladnih neprofitnih organizacije v Sloveniji predpisujejo zakoni za delovanje posamezne oblike organizacije (Zakon o gospodarskih družbah, Zakon o zavodih, Zakon o društvih) (Hrovatin v Jelovac 2002, 71). Delo obsega tiskanje zložen, pripravljanje poročil o stanju okolja, pripravljanje poročil o izvajanju okoljskih politik, organizacijo tiskovnih konferenc in delavnic, objavljanje člankov v medijih, pisanje protestnih pisem zakonodajalcem, organizacijo protestov in javnih zborov, notranje lobiranje, sodelovanje na konferencah v tujini ipd.

5.6 Študija primera: Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

»Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, je ustanova, strokovna organizacija, ki s spremljanjem novih trendov stremi k uveljavljanju trajnostnega razvoja v nacionalnih politikah ter k vzpostavljanju ravnotežja med človekom in okoljem« (Umanotera 2009). Poslanstvo organizacije predstavlja spreminjanje načela trajnostnega razvoja v način življenja, tako da ljudem predstavlja navdihujoče dobre prakse in v družbi povečuje dostopnost dobrih produktov. S svojim delovanjem goji vrednote podjetnosti, ustvarjalnosti, partnerstva in kakovosti. Umanotera je organizacija, ki se zavzema za trajnostni razvoj. Razume ga kot »dinamično ravnovesje med človekom in naravo, ki omogoča socialno pravičnost in medgeneracijsko solidarnost. Trajnostni razvoj pomeni tudi, da namesto naravnih omejenih dobrin izkoriščamo neomejene zmogljivosti našega razuma, da bomo lahko naše okolje in vire zapustili naslednjim generacijam v čim boljšem stanju« (Umanotera 2009).

Organizacija je bila ustanovljena leta 1994 z namenom, da bi podprla izvajanje in uresničevanje mednarodno sprejetih načel trajnostnega razvoja. Ime organizacije – Umanotera je sestavljeno iz dveh besed: umano (človek) in tera (zemlja), s katerim organizacija cilja na ideal vzpostavitve ravnotežja med naravo in družbo. Umanotera se zavzema za demokracijo na višji ravni, pri kateri ima visoko mesto prispevek civilne družbe. V času svojega obstoja je izvedla mnogo projektov na različnih področjih, kot so podnebne spremembe, pravična trgovina, vplivanje na odločevalce, nevladni sektor, ravnanje z odpadki, ipd. (Umanotera 2009).

Pregled aktivnosti Umanotere¹³:

Leto 1995–1999

- Prvi projekt organizacije je bila Agenda 21 za Slovenijo, ki so ga pripravili skupaj z nevladnimi organizacijami. Pri projektu je sodelovalo 24 predstavnikov 19 nevladnih organizacij, na dveh delavnicah pa so razglabljali o problematiki okolja in o morebitnih odgovorih na vprašanja, ki so se porajala tekom debate. Leta 1995 so izdali publikacijo s tem naslovom in v njej predstavili, kako bi izgledala Slovenija kot trajnostna družba. Namen knjižice je bil predstaviti »optimistični koncept človeške družbe kot samouravnajočega sistema, ki se bo sam sposoben uravnotežiti z ostalo naravo, ne da bi morali za to žrtvovati gospodarski razvoj in kvaliteto življenja« (Umanotera 2010).
- Nadaljevali so s projekti Agende 21 tudi na lokalnih nivojih, v času pred vključevanjem Slovenije v Evropsko Unijo so pripravili projekte o osveščanju, raziskovanju evropske zakonodaje in prilagoditvah, ki jih bo morala narediti Slovenija.
- Projekta Zelena proračunska reforma in Vzorci potrošnje in proizvodnje v Srednji in Vzhodni Evropi – mreža, skupni program in aktivnosti (1996–1998).
- Izdaja publikacije Evropska unija, Slovenija in trajnostni razvoj leta 1998 (Umanotera 2000).

Leto 2000:

- Projekt Zeleno partnerstvo – izvedba raziskave, delavnice, okrogle mize in izdaja priročnika Zeleno partnerstvo (med sofinancerji tudi Ministrstvo za okolje in prostor).
- Projekt Ogledalo vladi¹⁴: Volitve 2000 – vključitev v volilno kampanjo z namenom ocenitve strank z vidika varstva okolja in trajnostnega razvoja.
- V okviru projekta Za boljše informiranje – izvedba strokovnega posveta in delavnice (sodelovalo je tudi Ministrstvo za okolje in prostor).
- Sodelovanja z EU – javni pogovori na radiu.

---

¹³ Izpostavila sem le tiste, ki posredno ali neposredno zadevajo mojo tematiko.

¹⁴ Projekt Ogledalo vladi razkriva, kolikšen je odmik med legalizacijo in implementacijo določenih postopkov, pravnih aktov, sklepov, ipd. Ne samo v Sloveniji, ampak tudi drugod imamo probleme z implementacijskim deficitom, ki »se kaže v nezadostnem izvajanju sprejetih zakonov in strateških dokumentov ter v neučinkovitosti delovanja vlade in njenih organov v sestavi«. Ogledalo vladi je projekt skupine predstavnikov slovenskih nevladnih organizacij z namenom ugotoviti, v kakšni meri vlada uresničuje predvolilne obljube (Umanotera 2010).

- Postavitev spletne strani.
- Izdaja almanaha Zelene strani, publikacije Kako resno EU obravnava trajnostni razvoj (letno poročilo Umanotera – spletna stran).
- Umanotera je postala članica Evropskega okoljskega biroja (ang. European Environmental Bureau).
- Prijava in začetek projekta Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih evropske zakonodaje (Umanotera 2001).

Leto 2001:

- Promocija trajnostnega razvoja – neformalni pogovor z ministrom Janezom Kopačem in dvema državnima sekretarjema, ki se je dotaknil tudi sodelovanja ministrstva in nevladnih organizacij.
- Ogledalo vladi – Ostržek: na osnovi indikatorjev so merili učinkovitost vlade pri izvajanju okoljskih predpisov in prenos evropskih pravnih aktov v slovensko zakonodajo. Prav tako pa pod projekt spada tudi priprava poročila (ang. Country profile) o učinkovitosti pri uresničevanju Agende 21.
- Dvoletni mednarodni projekt Za boljše informiranje, integriranje okolja in izvajanje zakonodaje v procesu širitve EU (ENLA), katerega cilj je bil povečati zmožnost okoljskih nevladnih organizacij v državah kandidatkah za sodelovanje v procesu širitve. Načrt je bil predvsem omogočiti nevladnim organizacijam, da bi delovale kot povezava s civilno družbo in sodelovale z lokalnimi, nacionalnimi in evropskimi oblastmi.
- Projekt Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih evropske zakonodaje; projekt je sofinanciralo Ministrstvo za okolje in prostor. Cilj projekta je bil krepitev vloge nevladnih organizacij z namenom oblikovanja kakovostnejše zakonodaje. Področja, na katerih se je delovalo, so: sposobnost za izvajanje zakonodaje, spremljanje in poročanje o izvajanju (ang. watch dogs), ozaveščanje javnosti in sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje.
- Projekt Z ratifikacijo in implementacijo Aarhuške konvencije do boljše dostopnosti informacij in učinkovite soudeležbe javnosti, kjer so se med drugim zavzemali za sodelovanje javnosti v postopkih odločanja o varstvu okolja.
- E-publikacije s tematiko širitve EU, gensko spremenjenih organizmih, EU politiki in moderiranju skupinskih procesov.

- Projekt Usposabljanje za moderiranje skupinskih razprav kot pogoj za uspeh participatorne demokracije v Sloveniji. Usposabljanje je financiralo Ministrstvo za okolje in prostor, izšel pa je tudi priročnik s temo Moderiranja skupinskih procesov (Umanotera 2002).

Leto 2002:

- Rio + 10 : priprava nacionalnega dokumenta o uresničevanju trajnostnega razvoja v Sloveniji za konferenco v Johannesburgu (naročnik je bil Ministrstvo za okolje in prostor).
- Ogleдалo vladi – Zeleni nevladni monitor: namen projekta je bil spremljanje in merjenje učinkovitosti dela vlade in njenih teles z vidika trajnostnega razvoja in varstva okolja in narave. Del tega projekta je bila tudi izdaja 40 strani dolgega poročila: Letno poročilo Ogleдалo vladi 2001, vsebinsko usmerjenega na izvajanje okoljske zakonodaje, programov in politik ali drugih strateških dokumentov na tem področju.
- Nadaljevanje projekta Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih evropske zakonodaje. Javno sodelovanje pri pripravi zakonodaje o gensko spremenjenih organizmih (GSO), izdaja tiskanega gradiva, posodabljanje spletne strani, priprava poročil, ipd. (sofinancer Ministrstvo za okolje in prostor).
- Projekt krepitev nevladnih organizacij – z investicijami v človeški kapital je bil dolgoročni cilj povečati nivo participacije v demokratičnem procesu države.
- Vzpostavitev koalicije nevladnih organizacij za Aarhuško konvencijo, katera si je med drugim prizadevala za sodelovanje javnosti pri spremembah Zakona o varstvu okolja.
- Vzpostavitev sistema akreditacije za posvetovalno vlogo nevladnih organizacij pri Ministrstvu za okolje in prostor – cilj je sodelovanje nevladnih organizacij in Ministrstva za okolje in prostor.
- Nadaljevanje e-novic, kjer med drugim skrbijo za informiranje javnosti o prilagajanju slovenske okoljske zakonodaje zakonodaji EU.
- Lokalni projekti – glede primera ločenega zbiranja odpadkov, z namenom promocije le-tega med slovenskimi občinami (Umanotera 2003).

Leto 2003:

- Predstavitev projekta Ogledalo vladi, ki se je izteklo leta 2002, v okviru tega izdaja poročila, razširjenega povzetka ter povzetka v angleščini. Prav tako izvedba več javnih predstavitev in medijska predstavitev.
- Pridružitve organizacije zavodu Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (v nadaljevanju CNVOS).
- Promocija trajnostnega načina ravnanja z odpadki v lokalnih skupnostih – video materiali, tiskani mediji, delavnice.
- Sodelovanje pri oblikovanju zakonodaje – ob globalnem dnevu boja proti sežigalnicam so medijem in Ministrstvu za okolje, prostor in energijo poslali protestno pismo ob predvidenem sofinanciranju dveh sežigalnic. Poleg tega pa so pripravili obsežne pripombe na predlog operativnega programa odstranjevanja odpadkov. Pripombe in protestno pismo so podprle številne nevladne organizacije in posamezniki iz Slovenije in tujine (Umanotera 2004).

Leto 2004:

- Dobra družba – program Umanotere, katerega namen je bil podpora razvoju družb ter zagotovitev finančne stabilnosti organizacij, ki jo tvorijo. V izhodišču programa so bili sistemski razvoj nevladnih organizacij, odnosi med vlado in nevladnimi organizacijami in izboljšanje razmer za delovanje nevladnih organizacij. Poleg tega si je projekt prizadeval tudi za učinkovitejše izobraževanje, svetovanje in usposabljanje nevladnih organizacij.
- Projekt Pobuda za prihodnost NVO, ki je bil podprt s programom Dobra družba. Prizadeval si je za vključitev čim večjega števila organizacij v pogajanja z vlado in obojestranski konsenz glede razvoja nevladnega sektorja. Orodja za dosego le-tega so temeljila na tehnični podpori in na skladu za male projekte. Osnovali so Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado za obdobje 2005–2008.
- Projekt Vzpostavitev lokalnih skladov – vzpostavitev transparentnih in učinkovitih sistemov zbiranja in dodeljevanja sredstev nevladnim organizacijam na lokalni ravni,

čigar namen je bil prispevati k razvoju lokalne skupnosti. Projekt predstavlja največji del programa Dobra družba.

- Prav tako del programa Dobra družba predstavlja projekt Nevladne organizacije na volitvah, katerega cilj je izboljšati prepoznavnost nevladnih organizacij v družbi in pridobiti vplivnejše mesto pri sodelovanju z odločevalci (javnih politik). Pomemben del projekta je bilo tudi srečanje s predstavniki političnih strank, ki je imelo informativni namen.
- Sodelovanje pri sprejemanju zakonodaje – organizacija je sodelovala pri sprejemanju Operativnega programa odstranjevanja odpadkov, ter pri Nacionalnem programu varstva okolja. V okviru le-tega so ustanovili Koalicijo za trajnostno ravnanje z odpadki, ki je združevala 9 nevladnih organizacij in se je zavzemala za pravico državljanov do sodelovanja v procesu odločanja na nacionalnem in lokalnem nivoju. Pripombe na sprejemanje Operativnega programa v osnutku ministrstva niso bili sprejeti, zato je Koalicija poslala dodatne argumente in pripombe.
- Odprtje pravične trgovine *3 muhe* v decembru in prodaja po stojnicah v predhodnih mesecih.
- Oblikovanje poslovnega načrta za program Prijatelji narave, katerega dolgoročni načrt je postati nacionalna naravovarstvena organizacija. Kratkoročni cilji programa so informiranje, izobraževanje o vzrokih za zniževanje biotske raznovrstnosti ter ustvarjanje pritiska na vlado in relevantna ministrstva ter druge akterje, ki vplivajo na zniževanje biotske raznovrstnosti v Sloveniji. V okviru tega programa je bila tudi organizacije posveta Življenje na zavarovanih območjih, kjer je pri organizaciji sodeloval tudi Državni zbor RS.
- Sodelovanje pri osnutku Uredbe o prostoživečih živalskih vrstah, predlogi in pripombe na osnutek dokumenta, ki ga je izdalo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo.
- Projekt Evropski parlament, katerega namen je bil spodbujanje volivcev, naj volijo ekološko ozaveščene stranke, ki se zavzemajo za varstvo okolja.
- Dogodki ob svetovnem dnevu Zemlje – 24. april, v sodelovanju z drugimi organizacijami priprava tiskovne konference, okrogle mize in protestnega shoda. Namen je bil pokazati vladi, da okolje ni ovira trajnostnega razvoja, ampak njegov neločljivi del.
- Sodelovanje pri pripravi Nacionalnega programa varstva okolja ter Strategiji razvoja Slovenije (Umanotera 2005).

Leto 2005:

- Okoljski center – projekt šestih nevladnih organizacij, katerega cilj je zagotoviti boljše pogoje dela ter učinkovitost in usklajeno delovanje, ki bodo prispevali k učinkovitejšemu izpolnjevanju funkcij okoljskih NVO, kar bo imelo pozitivne posledice na okoljsko politiko države.
- Osveščanje o projektu REACH – tako državljanke kot člane evropskega parlamenta in ministrstev, nevladne organizacije, ipd. Projekt ima dva večja cilja: vplivati na novo politiko EU na področju kemikalij in seznaniti javnost o problemih in škodljivosti vsakdanje rabe kemikalij.
- Predstavitev Trajnostnega podjetništva kot poslovna priložnost – koncept je bil predstavljen Službi Vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko, vendar po začetnem navdušenju ni bilo uspeha pri konkretizaciji.
- Projekt varovanje narave – v okviru tega so zasnovali televizijske spote, prenovili spletno stran, kjer so večji del namenili promociji visoke okoljske raznolikosti ter pomenu varstva okolja v Sloveniji.
- Projekt preventiva: v novih članicah je razkorak med implementacijo politike ravnanja z odpadki in sprejeto zakonodajo precejšen. Posebej se pozna pri preventivi na področju ravnanja z odpadki, kjer se projekt zavzema za večje vključevanje evropskih načel v prakso na nacionalnem, regionalnem, lokalnem nivoju in predvsem v strategije in politike.
- Nadaljevanje projekta Dobra družba, s poudarkom na izkoriščanju potenciala nevladnih organizacij, ki je bil v preteklosti spregledan. V okviru tega je podpiral tudi pogajanja z vlado, ki so temeljila na vključitvi čim večjega števila nevladnih organizacij v debato glede razvoja nevladnega sektorja. Poleg tega je bilo več povezovanja s političnimi strankami.
- Izdajanje e-novic, kjer so zbrali bolj pomembne, poučne in informativne novice s področja trajnostnega razvoja in varstva okolja in narave. Prejemniki so bili med drugim državna in občinska uprava, poslanci državnega zbora in državnega sveta ipd.
- Oblikovanje Okoljskega centra, ki bo združeval nevladne okoljske organizacije, zagotavljal boljše pogoje dela, učinkovitost, usklajenost ter omogočal boljšo prepoznavnost nevladnih organizacij (Umanotera 2006).

Leto 2006–2007:

- Začetek in priprave projektov Modri koraki (prilagoditev pisarniških dejavnosti varstvu okolja), Zelena javna naročila (upoštevanje okoljskih meril pri izbiranju ponudnikov javnih storitev) in Geopedia (interaktivni atlas Slovenije, ki prikazuje vzroke in učinke podnebnih sprememb). Financiranje Modrih korakov je bilo med drugim zagotovljeno s strani Službe vlade RS za razvoj.
- Multimedijska predavanja Podnebno sporočilo – Predavanja so temeljila na dokumentarnem filmu Ala Gora Neprijetna resnica, potekala pa so po celotni Sloveniji od januarja do novembra. Financiranje je bilo zagotovljeno tudi s strani Eko sklada RS. Prav tako so sodelovali pri promociji filma, ko je prišel v kinematografe.
- Projekt Planet sprememb, kjer so izvedli program Izobraževanje za trajnostni razvoj ter poučni komplet za šole. Aktivnosti programa Izobraževanja so vključevale tudi kreativni ekološki tabor in snemanje dokumentarnega filma. Tudi tukaj je bil eden izmed sofinancerjev Ministrstvo za okolje in prostor.
- V pričakovanju nove uredbe EU, REACH¹⁵ so potekale aktivnosti na področju kemikalij, kjer so si prizadevali za boljšo informiranost o škodljivih kemikalijah ter podali nekaj pripomb k sprejemanju nove kemijske zakonodaje. Sodelovali so z Uradom za kemikalije RS pri pripravi Tedna kemijske varnosti ter bili aktivni na evropski ravni. Sofinanciranje projekta REACH v Sloveniji je bilo zagotovljeno na razpisu Urada Vlade RS za Informiranje.
- Projekt Vodikova ekonomija, kjer so v ospredje postavili vodikovo ekonomijo na osnovi obnovljivih virov, kot prihodnost Slovenije. Glavne aktivnosti projekta so bile predvsem promocija potenciala vodikove ekonomije ter želja po vključitvi le-te v razvojne programe RS.
- Sodelovanje pri pobudi Plan B za Slovenijo, ki je nastal kot odgovor na sprejeti Plan A, ki je temeljil predvsem na Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007–2023. Namen Plana B je vključitev elementov pobude, ki obsegajo operativne razvojne cilje s področja gospodarstva, družbe in okolja, v vladne programe in njihova implementacija. Pobudo jim je uspelo spraviti na dnevni red Državnega sveta, predstavili pa so jo tudi ministrom in županom.

---

¹⁵ Uredba o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH) (OJ No. 1907/2006), ki velja za vse nevarne snovi, kot tudi za tiste, ki niso označene kot nevarne. Sprejeta je bila 1. junija 2007, v Sloveniji pa se je začela v celoti uporabljati 1. junija 2008 (Ministrstvo za zdravje 2010).

- Projekt Ogledalo vladi 2006 je organizacija z zunanjo strokovno pomočjo pripravljala skoraj eno leto. Namen dokumenta je bil spremljanje vključevanja civilne družbe v postopke priprave gradiv Vlade RS. Ob koncu projekta so izdali poročilo ter priporočila vladi za boljše vključevanje javnosti.
- Skupaj z organizacijo Cipra ustanovitev Koalicije za trajnostno prometno politiko ter predstavitev 18 tez prometne trajnostne politike Ministrstvu za promet, vladi in državnemu zboru.
- Drugo: izdaja zloženk Kaj lahko storim ter vključitev letakov k izdaji biltena Okolje in prostor, ki ga je izdalo Ministrstvo za okolje in prostor (Umanotera 2008).

Leto 2008

- Plan B, projekt volitve 2008: cilj projekta je bil doseči vključenost tematik v zvezi s podnebnimi spremembami, varstvom okolja in trajnostnim razvojem v politično dogajanje pred volitvami, opredelitev političnih strank ter kandidatov o teh vprašanjih ter vključitev slednjih v koalicijsko pogodbo.
- Aktivno udejstvovanje v času predsedovanja Evropski Uniji (sodelovanje na javnih razpravah, dogodkih in srečanjih, oblikovanje poročil za javnost, ipd).
- Posveta Podnebne spremembe ter Building citizen centered policies and services. Namen prvega je bil izpostaviti pomen upoštevanja znanstvenih spoznanj pri oblikovanju nacionalnih politik, pri drugem posvetu pa je tema tekla o vključevanju državljanov in državljanek v pripravo in izvajanje javnih politik.
- Nadaljevanje multimedijskih predavanj Podnebno sporočilo.
- Promocija projekta Ura za Zemljo namenjena predsedniku vlade, predsedniku Državnega zbora, predsedniku Državnega sveta, političnim strankam, županom, verskim skupnostim, univerzam, direktorjem podjetij, posameznikom in medijem.
- Ekološki tedenski cirkular – tedenske elektronske novice v obsegu 48 števil.
- Sodelovanje pri dokumentarnem filmu Planet prihodnosti. Film je sofinanciralo tudi Ministrstvo za okolje in prostor, uvrščen je bil tudi v programsko shemo RTV Slovenija.
- Sodelovanje pri Okoljskemu centru – namen je bil olajšati delovanje okoljskih nevladnih organizacij in povezovanje le-teh. Eden od financerjev je tudi Ministrstvo za okolje in prostor.

- Projekt Rituali – eko pisarna, čigar namen je bil nuditi pomoč pri zmanjševanju vplivov na okolje pri pisarniški dejavnosti (javna uprava, gospodarstvo, organizacije).
- Oblikovanje lastne okoljske politike z zastavljenimi cilji ter natančno opisanim sistemom ravnanja z okoljem (Umanotera 2009).

Leto 2009

- Plan B za Slovenijo – Pobuda za trajnostni razvoj. Nadaljevanje projekta, v ospredju dva cilja: podpora trajnostnem delovanju okoljskih nevladnih organizacij ter izboljšati zavedanje državljanov.
- Ogledalo vladi – Zeleni nevladni monitor: namen je bil ugotoviti ali se predvolilne obljube s področja varstva okolja in dejanska implementacija le-teh ujemata oz. kolikšen je razkorak.
- Akcija Ukrepaj zdaj, kjer so premierja Borut Pahorja pozvali, naj se zavzame za ambiciozen in pravičen podnebni dogovor ter se osebno udeleži podnebne konference v Københavnu.
- Rituali – eko pisarna: projekt stremi k nizkoogljični družbi, v okviru tega so izračunavali ogljične odtise za nekatera podjetja, sodelovali z Ministrstvom za zunanje zadeve pri pripravi eko zajtrka, organizirali so konferenco Zeleni izziv, pripravili priročnik z naslovom Ogljični odtis, ipd. Tudi pri tem projektu je bil sofinancer Ministrstvo za okolje in prostor.
- Osnutek Ciljev zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov je predstavljen odločevalcem.
- Drugo: izdajanje tedenskih elektronskih novic, ozaveščevalna akcija Voda – Ekologija – Varčevanje, nadaljevanje projekta Krilca, zametki programa Lokalna samooskrbna družba in nadaljevanje Okoljske politike s ciljem toplogredne nevtralnosti do 2010 (Umanotera 2010a).

6 EMPIRIČNI DEL

V empiričnem delu diplomskega dela sem raziskavo opravila s pomočjo policy analize. Policy analiza je družboslovna znanstvena disciplina, ki izkorišča raznolike metode raziskovanja in argumentacije, katere lahko uporabimo v političnih okoljih za reševanje policy problemov. Policy analizo sem si izbrala, ker nevladne organizacije sodelujejo oz. se trudijo sodelovati pri upravljanju družbe prek vplivanja na odločanje političnih odločevalcev.

Politiko lahko razdelimo na tri področja: na policy (javne politike), polity (politične institucije) in politics (boj za oblast). Nevladne organizacije, v tem primeru tudi Umanotera, so zainteresirane za sodelovanje pri oblikovanju javnih politik (ang. public policy) (Fink-Hafner v Jelovac 2002, 106–108). V nadaljevanju sem opredelila časovni okvir, indikatorje, ter rezultate.

6.1 Časovni okvir raziskave

V raziskavi sem upoštevala obdobje delovanja Umanotere od leta 1995 do začetka leta 2010, skupaj torej 15 let. Naredila sem pregled večjih projektov Umanotere v vseh 15 letih in izbrala tiste, ki s svojim ciljem težijo k spremembam okoljske politike. Pri izbiri akcij in projektov sem si pomagala z letnimi poročili organizacije Umanotera ter z intervjujem, opravljenim z namestnico direktorice Gajo Brecelj. Za nadaljnje ugotovitve in preverjanje hipoteze sem si pomagala z intervjujem z Albinom Keucem in Mileno Janežič iz MOP.

6.2 Indikatorji

Hipotezo sem preverila na osnovi uspešnosti, katere definicija je: Uspešnost nevladnih neprofitnih organizacij temelji na drugačnih kriterijih kot pri profitnih organizacijah, kjer v večji meri uspešnost predstavlja višina dobička. Pri nevladnih neprofitnih organizacijah je kriterij vezan na poslanstvo organizacije in zadovoljstvo uporabnikov. Merjenje uspešnosti ovira kompleksnost in velikokrat tudi nejasnost ciljev. Merjenje uspešnosti je neposredno povezano z evalvacijo oz. 5. fazo policy procesa. Le pri evalvaciji lahko ugotovimo ali je bilo delovanje nevladne organizacije uspešno ali ne (Hrovatin v Jelovac 2002, 75–76).

Uspešnost sem preverjala s pomočjo sledečih kriterijev političnega odločanja:

1. javno opozarjanje na probleme,

2. proces oblikovanja političnih dnevnih redov,
3. proces oblikovanja javnih politik,
4. proces izvajanja javnih politik (implementacija),
5. proces vrednotenja učinkov javnih politik (evalvacija).

Uspešnost NVO je dosežena v primeru, da njena akcija/projekt doseže 5. fazo policy procesa.

6.3 Tabelarni pregled rezultatov

Indikatorje sem predstavila v tabeli, kjer sem prikazala projekte Umanotere in doseženo fazo političnega odločanja.

LETO	AKCIJA/PROJEKT	INDIKATOR	REZULTAT
1995	Agenda 21.	Faza 1 Faza 2–5	Izdaja samostojne publikacije. Ni bilo pričakovanega vpliva.
2000-2002	Ogledalo vladi.	Faza 1 Faza 2–5	Tiskovna konferenca o rezultatih. Priprava poročila in javna predstavitev le-tega. Ni bilo odziva.
2000-2002	Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih okoljske zakonodaje.	Faza 1 Faza 2 Faza 3–5	Tisk brošur, ankete. Udeležba na delavnicah. Tiskovna konferenca. Parlamentarno srečanje na temo GSO v Sloveniji, politična usmeritev in razvoj zakonodaje (19. junij). Ni bilo rezultata.
2001 – 2002	Za boljše informiranje, integriranje okolja in izvajanje zakonodaje v procesu širitve EU (ENLA).	Faza 1 Faza 2–5	Informacijsko središče. Torkovi javni pogovori. Delavnica za srečanje komisarke za okolje. Ni podatkov.
2004 – 2007	Dobra družba: Pobuda za prihodnost NVO.	Faza 1 Faza 2	Izvedba regijskih delavnic, posodabljanje spletne strani www.dodogovor.org . Organizacija dveh srečanj članic Pobude. Pogajanja pogajalske skupine z vlado glede enakopravnega

		Faza 3	partnerstva z NVO. Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado 2005–2008.
		Faza 4	Vlada je organizirala mesečne forume kot legitimni način sodelovanja z NVO.
		Faza 5	Ni podatkov.
2003 – 2004	Operativni program odstranjevanja odpadkov (Nacionalni program varstva okolja).	Faza 1	Action Alert. Protestno pismo poslano medijem.
		Faza 2	Priprava obsežnih pripomb na osnutek dokumenta – neupoštevano.
		Faza 3	Pripravljene dodatne pripombe.
		Faza 4–5	Brisanje nekaterih spornih zadev iz programa. Ni podatkov.
2005 – 2007	Nova evropska kemična zakonodaja REACH.	Faza 1	Sporočila za javnost, objava članka v delu, radijske oddaje na radiu SLO, predstavitev na Študentski areni. Projekt: Poglej kaj kupiš! Morda vsebuje nevarne kemikalije.
		Faza 2	Pošiljanje pisem na Ministrstvo za zdravje. Obveščanje in sestanki s slovenskimi poslanci v EU parlamentu glede informiranja o poz. vidikih REACH politike.
		Faza 3–5	S problematiko REACH se je začel ukvarjati Urad za kemikalije ¹⁶ .
2006 – 2007	Ogledalo vladi.	Faza 1	Izid poročila v tiskani in elektronski obliki.
		Faza 2	Predstavitev poročila Ministrstvu za javno upravo.
		Faza 3–5	Ni bilo rezultata.

¹⁶ Umanotera se je začela bolj ukvarjati s podnebnimi spremembami. Poleg tega je oseba, ki se je ukvarjala s projektom REACH na Umanoteri, prenehala delovno razmerje. Projekt je v veljavo prišel 1. junija 2008 (Brecelj 2010; Ministrstvo za zdravje 2009).

2007 – 2009	Plan B za Slovenijo (v sodelovanju z drugimi nevladnimi organizacijami).	Faza 1	Javna razprava v Državnem svetu (2007). Predstavitev slovenskim odločevalcem, oblikovanje spletne strani, javna predstavitev v Cankarjevem domu. Tisk dokumenta in razpošiljanje na 300 naslovov.
		Faza 2	Soočenje predstavnikov parlamentarnih strank Poziv predsedniku Vlade za vključitev usmeritev, ki so ključne za Slovenijo v koalicijsko pogodbo. Izročitev amandmajev k koalicijski pogodbi predsednikom strank LDS, SD, Zares in Desus. Srečanje s predsednikom in visokimi predstavniki vlade.
		Faza 3–5	Ni podatka.
2009	Akcija Ukrepaj zdaj.	Faza 1	Informiranje javnosti preko interneta in Facebooka. Oblikovanje živega napisa Ukrepaj zdaj (oktober). Vzpostavljena je bila spletna stran www.ukrepajzdaj.org .
		Faza 2	Predaja podpisov peticije predsedniku vlade z namenom da se zavzame za pravičen podnebni dogovor.
		Faza 3–5	Ni bilo željenih rezultatov.
2009 – 2010	Ogledalo vladi: Zeleni nevladni monitor.	Faza 1	Spremljanje in priprava poročila, tiskovna konferenca.
		Faza 2	Državni zbor je obravnaval Ogledalo vladi 2010 na seji 15. decembra 2010.
		Faza 3–5	Ni še rezultatov.

6.4 Sklepni del empiričnega dela

Skozi celotno zgodovino delovanja Umanotere sem izbrala tiste projekte ali aktivnosti (v nadaljevanju projekti), ki so imeli namen vplivati na okoljsko politiko RS. Skupaj sem izbrala 11 projektov od leta 1995 do 2010. Zadnji projekt je še v delovanju, to je zadnje poročilo Oglledalo vladi.

Vseh 11 projektov sem poskušala umestiti v tabelo in določiti, do katere stopnje policy procesa je prišel. Noben projekt po dostopnih podatkih ni dosegel zadnje stopnje evalvacije. Kako uspešni so bili projekti, je opisano v nadaljevanju po stopnjah policy procesa. Pregled projektov:

1. Agenda 21.
2. Oglledalo vladi 2000–2002. *
3. Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih okoljske zakonodaje.
4. Za boljše informiranje, integriranje okolja in izvajanje zakonodaje v procesu širitve EU (ENLA).
5. Dobra družba: Pobuda za prihodnost NVO.
6. Operativni program odstranjevanja odpadkov (Nacionalni program varstva okolja).
7. Nova evropska kemična zakonodaja REACH.
8. Oglledalo vladi 2006–2007. *
9. Plan B za Slovenijo.
10. Akcija Ukrepaj zdaj.
11. Oglledalo vladi: Zeleni nevladni monitor 2009–2010. *

---

* Projekti Oglledalo vladi so posebnost, ker so projekti sami že evalvacija (5 faza policy procesa) okoljske politike RS. Vendar, glede na indikatorje, niso dosegli več kot 2. fazo, saj kot projekt niso uspeli s svojimi rezultati evalvacije vplivati na upoštevanje rezultatov, njihovo uzakonjenje, izvajanje in ponovno evalvacijo.

6.4.1 Doseganje prve faze policy procesa – faza javnega opozarjanja na probleme

Od enajstih projektov so vsi na razne načine delovali na **prvi fazi policy procesa**. Rezultati so sledeči:

- 8 projektov je v okviru prve faze uporabljalo tiskane medije za to, da bi doseglo javnost. Izdali so poročila (vsa Ogleдалa vladi), natisnile so se zloženke oz. dokumenti (Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih zakonodaje, Plan B), objavili so samostojne publikacije (Agenda 21), objavili so članke v tiskanih medijih (REACH) in medijem so poslali protestno pismo (Operativni program za odstranjevanje odpadkov).
- Pri enem projektu so v okviru prve faze izpeljali javno akcijo v smislu indirektnega lobiranja (informacijska politika) ter z ljudmi oblikovali živ napis: projekt Ukrepaj zdaj.
- Pri dveh projektih so na javni problem opozorili z organiziranjem javnih pogovorov in delavnic, s katerimi so pritegnili javnost in medije (Dobra družba: Pobuda za prihodnost; Za boljše informiranje, integriranje okolja in izvajanje zakonodaje v procesu širitve EU).

6.4.2 Doseganje druge faze policy procesa – faza oblikovanja političnih dnevni redov

Od enajstih projektov jih 8 dosega **drugo fazo policy procesa**. Projekti Agenda 21, prvo Ogleдалo vladi in Za boljše informiranje, integriranje okolja in izvajanje zakonodaje v procesu širitve EU niso imeli vidnih rezultatov pri oblikovanju dnevni redov. Rezultati so sledeči:

- 1 projekt je bil obravnavan na seji Državnega zbora (tretje Ogleдалo vladi).
- 1 projekt je bil predstavljen na Ministrstvu (drugo Ogleдалo vladi).
- Rezultat enega projekta je bila peticija izročena predsedniku Vlade (Ukrepaj zdaj).
- V okviru enega projekta so posredovali predloge za spremembo zakonodaje Ministrstvu za okolje in prostor (operativni program odstranjevanja odpadkov).
- 4 projekti so z namenom vplivanja na dnevni red poiskali osebni stik z odločevalci (notranje lobiranje). To so bili projekti: Plan B (srečanje s predsednikom in predstavniki Vlade), Dobra družba: Pobuda za prihodnost NVO (pogajanje pogajalske skupine z Vlado), Trije vidiki delovanja nevladnih organizacij na treh področjih

zakonodaje (parlamentarno srečanje glede zakonodaje GSO) in REACH (sestanki z evropskimi poslanci).

6.4.3 Doseganje tretje faze policy procesa – faza oblikovanja javnih politik

Od enajstih projektov sta le dva dosegla **tretjo fazo policy procesa**. Rezultati so sledeči:

- 1 projekt je dosegel spremembo zakonodaje; to je bil Operativni program odstranjevanja odpadkov (dosegli so umik nekaterih točk iz Programa varstva okolja).
- 1 projekt je dosegel sporazum z Vlado; to je bil Sporazum o sodelovanju med nevladnimi organizacijami in Vlado 2005–2008. Projekt se je imenoval Dobra družba: Pobuda za prihodnost NVO.

6.4.4 Doseganje četrte faze policy procesa – faza izvajanja javnih politik

Od enajstih projektov lahko le enega umestim v **četrto fazo policy procesa**, in sicer je to projekt Dobra družba: Pobuda za prihodnost NVO.

- 1 projekt je dosegel, da je vlada začela izvajati aktivnosti v skladu s sprejetim pravnim aktom (mesečni forumi za potrebe sodelovanja z NVO).

6.4.5. Doseganje pete faze policy procesa – faza vrednotenja učinkov javnih politik

Od enajstih projektov niti eden ni dosegel **pete faze policy procesa** – evalvacije .

6.4.6 Pregled sklepnega dela

Uspešnost projekta je določena z izvedeno peto stopnjo policy procesa. Glede na analizo projektov Umanotere sem prišla do zaključka, da pete faze ni dosegel nobene projekt. En projekt se je prebil do četrte faze. Do tretje faze je uspelo priti dvema projektoma. Osem projektov je bilo uspešnih na drugi fazi. V prvi fazi so bili aktivni vsi analizirani projekti. V prvi fazi so pri projektih bolj uporabljali tehniko indirektnega lobiranja, ki se je v drugi fazi prepletala s tehnikami direktnega lobiranja. Od tretje do četrte faze je bilo več direktnega

lobiranja oz. iskanja dostopa, vendar je bil prisotna tudi strategija glasu z namenom dajati večjo težo projektu.

7 ZAKLJUČEK

V svojem diplomskem delu sem preko indikatorjev policy procesa raziskovala uspešnost nevladne okoljske organizacije Umanotere – Slovenske fundacije za trajnostni razvoj, na sprejemanje političnih odločitev. Glede na aktivno vlogo mednarodnih nevladnih okoljskih organizacij in njihova prizadevanja za osveščanje in vplivanje na okoljske politike sem predpostavljala, da ima nevladni sektor v Sloveniji prav tako svojo vlogo.

Od sprejetja Aarhuške konvencije se je sodelovanje javnosti pri sprejemanju političnih odločitev pravno zagotovilo. Slovenija je s sprejetjem Zakona o varstvu okolja, Zakona o dostopu do informacij javnega značaja in z Resolucijo o normativni dejavnosti »podarila« javnosti, in s tem nevladnim organizacijam, možnosti za sodelovanje pri demokratičnem in legitimnem sprejemanju političnih odločitev. Na podlagi nevladnim organizacijam naklonjene zakonodaje me je zanimala implementacija v praksi. Zastavila sem si hipotezo: **Okoljska nevladna organizacija Umanotera s svojim delovanjem uspešno vpliva na sprejemanje političnih odločitev na področju okoljske problematike.** Preko analize, ki je potekala na podlagi izvedenih aktivnosti od začetka delovanja organizacije do začetka leta 2010, sem preverjala, koliko aktivnosti je dejansko vplivalo na sprejemanje političnih odločitev na področju okoljske problematike.

Največja ovira je bila, da je učinkovitost težko merljiva. Sledila sem dejavnostim, za katere si je organizacija prizadevala, in aktivnostim, ki so bile izvedene. Rezultat oz. učinek teh aktivnosti pa je skoraj nemogoče ugotoviti. Tudi po opravljenem intervjuju z namestnico direktorice Umanotere gospo Gajo Brecelj nisem prišla do podatkov, ki bi jih želela. Preprosto zaradi razloga, da se učinki delovanja ne morejo meriti v številkah. Prav tako nisem ugotovila, kaj je v postopku policy procesa vplivalo na rezultat. Sodelavci Umanotere so mi lahko pomagali le pri prvih dveh fazah policy procesa, saj za ostale tri nimajo vpogleda v zakulisje odločanja. Podatke za raziskavo sem poiskala tudi na Ministrstvu za okolje in prostor. Ugotovila sem, zakaj se noben od projektov ni prebil do faze evalvacije, kar bi pomenilo, da je projekt uspešen. Problem je, da niti vlada niti ministrstvo ne izvaja evalvacije v zadostnem obsegu. Ena redkih konstantnih evalvacij, ki se izvajajo na področju okoljske politike, so Poročila o okolju vsake štiri leta (Keuc 2010). Vendar poročilo opisuje le stanje okolja. Poročilo temelji na sklepu, da je okoljska politika, ki jo izvajajo, odgovorna za stanje

okolja v RS. Ali ne bi bila evalvacija okoljske politike bolj učinkovita, če bi spremljali načine, kako se izvaja okoljska politika in na podlagi tega preverjali rezultat? Dokler se izvajanje politike ne nadzoruje, ne moremo biti prepričani, da je neko stanje rezultat točno te politike. Menim, da je to velikanska pomanjkljivost ne samo okoljske, ampak državne politike.

Rezultati analize so pokazali, da na podlagi izbranih indikatorjev Umanotera ni dosegla pogoja za uspešnost pri vplivanju na sprejemanje političnih odločitev na področju okoljske problematike. Hipotezo zaradi razvidnih podatkov zavračam. Noben projekt ni prišel do pete stopnje, več kot polovica pa ni prišla niti do tretje stopnje. Kljub dejstvu, da so nevladne okoljske organizacije priznane kot strokovne in usposobljene, je še vedno problem v upoštevanju njihovega glasu, njihovih predlogov. Težko je reči zakaj. Vzrok je lahko v pomanjkanju politične volje, v nezadostnem financiranju ministrstva, ne morem pa tudi izločiti subjektivnosti oseb vpletenih v politični proces. Eden od razlogov bi lahko bil tudi sistemske narave – neučinkovito načrtovanje politik, ki ne predvideva, da nevladne organizacije že opravljajo določeno funkcijo.

V prihodnosti bi bilo morda vredno razmisleka, da bi javni sektor prenesel določene naloge na nevladni sektor. Zakaj ne bi ciljali na izenačitev položaja javnega in nevladnega sektorja, ki bi skupaj skrbela za uveljavljanje, implementiranje in evalviranje okoljskih politik? V nekaterih demokratičnih državah nevladni sektor in organizacije že predstavljajo močnega akterja, ki zaposluje nezanemarljiv delež aktivnega prebivalstva (Škarja 2010, 18). Pojavi se vprašanje financiranja povečanega nevladnega sektorja, saj imamo težave že pri financiranju javnega. Vendar pa nevladne organizacije z veliko manj sredstvi naredijo več. So bolj iznajdljive, glede pridobivanja sredstev, prijavljajo se na evropske razpise, imajo bazo prostovoljcev. Financiranje nevladnega sektorja bi bil zagotovo manjši zalogaj, kot je financiranje rigidnega javnega. Morda bi se javni izdatki zmanjšali, učinkovitost izvajanja politik bi narasla. To pa bi lahko bila tema samostojnega diplomskega dela.

8 LITERATURA

1. *Aarhuška konvencija*. 1998. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/okolje/arhuska_konvencija.pdf (20. december 2010).
2. *Agencija Republike Slovenije za okolje*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si> (20. december 2010).
3. Aljančič, Marko, ur. 1995. *Varstvo narave na Slovenskem*. Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije.
4. Beyers, Jan. 2004. Voice and Access: Political Practices of European Interest Associations. V *European Union Politics*. ur. Gerald Schneider, 211-240. London: SAGE Publications.
5. Bogataj, K. Lučka. 2006. Pogovori – Izzivi Klimatskih sprememb. V *Pogovori o prihodnosti Slovenije pri predsedniku republike*. Ljubljana: Urad Predsednika Republike Slovenije.
6. Brecelj, Gaja. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 2. december.
7. Brown, R. Lester. 2009. *Plan B 3.0*. Tržič: Učila International.
8. Car, Polona. 2000. *Okoljska neenakost*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Cegnar, Tanja, ur. 2007. *Živeti s podnebnimi spremembami*. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za okolje.
10. DeSombre, R. Elisabeth. 2002. *The Global Environment and World Politics*. London: Continuum.
11. Državni zbor Republike Slovenije. 2010. *Ljudje*. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=59> (25. december 2010).
12. Dunn, S. in C. Flavin. 2002. Moving the Climate Change Agenda Forward. V *State of the World*, ur. Linda Starke, 24-50. New York: Worldwatch Institute.
13. Edwards, Michael in David Hulme, ur. 1995. *Non - governmental organizations – Performance and Accountability*. London: Earthscan Publications.
14. Fink Hafner, Danica. 2002. Analiza politik – akterji, modeli, in načrtovanje politike skupnosti. V *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 105-123. Koper: Visoka šola za menedžment.
15. Gore, Al. 1994. *Na poti k ravnovesju*. Bohinj: Inštitut za ekološke alternative Bohinj.

16. --- 2007. *Neprijetna resnica: Svetovna nevarnost globalnega segrevanja in kako lahko ukrepamo*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, d.d.
17. Hornby, A. Sydney. 2000. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press.
18. Hrovatin, Nevenka. 2002. Ekonomski vidiki menedžmenta nevladnih organizacij. V *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*, ur. Dejan Jelovac, 71–92. Koper: Visoka šola za management.
19. Keuc, Albin in Milena Janežič. 2010. Intervju z avtorico. Ljubljana, 22. december.
20. Kolarič, Zinka, Andreja Č. Meglič in Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Lah, Avguštin. 1998. Problemi sodobnega sveta in varstvo okolja. V *Narava in okolje: Varstvo in razvoj*, ur. Avguštin Lah, 12–13. Ljubljana: Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.
22. Lobnik, Franc. 1998. Okoljska politika. V *Narava in okolje: Varstvo in razvoj*, ur. Avguštin Lah, 6–7. Ljubljana: Svet za varstvo okolja Republike Slovenije.
23. Lukšič, Igor, ur. 1995. *Interesna združenja in lobiranje: zbornik referatov*. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
24. Marega, Milena in Drago Kos, ur. 2002. *Aarhuška konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah*. Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo. Dostopno prek: http://www.rec-lj.si/projekti/aarhus/dokumenti/strokovna_priporocila.pdf (20. december 2010).
25. *Ministrstvo za okolje in prostor*. 2009a. Dostopno prek: <http://www.mop.gov.si/si/> (8. december 2009).
26. --- 2009b. *Delovna področja*. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/ (9. oktober.2009).
27. --- 2009c. O ministrstvu, *Organigram*. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/si/o_ministrstvu/organiziranost/ (7. julij 2009).
28. --- 2009č. *Seznam nevladnih organizacij*. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/si/nevladne_organizacije/ (7. julij 2009).
29. --- 2010. *O ministrstvu*. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/si/o_ministrstvu/pristojnosti/ (8. december 2010).

30. Ministrstvo za zdravje. *Urad Republike Slovenije za kemikalije. Delovna področja – REACH*. Dostopno prek: http://www.uk.gov.si/si/delovna_podrocja/reach/ (15. maj 2010).
31. Ondrušek, Dušan, ur. 2003. *A reader for non-profit organizations*. Bratislava: Partners for democratic change – Slovakia.
32. O'Riordan Tim in Heather Voisey. 1997. The political Economy of Sustainable Development. V *Sustainable Development in Western Europe: Coming to Terms with Agenda 21*, ur. Tim O'Riordan in Heather Voisey, 1–23. Velika Britanija: Antony Rowe Ltd, Oxford: Oxford University press.
33. Pease, Kelly-Kate S.. 2003. *International organizations: perspectives on governance in the twenty-first century*. New Jersey: Pearson Education.
34. *Program nacionalnega varstva okolja* (NPVO). Ur. l. RS, 83/1999. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199983&stevilka=3953> (20. december 2010).
35. *Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja* (ReNPVO). Ur. l. RS 2/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20062&stevilka=3> (20. december 2010).
36. Skoberne, Peter. 1995. Varstvo narave v Sloveniji. V *Vesela znanost o okolju: zbornik predavanj 1993/1994*, ur. Alenka Bogovič, 40–44. Ljubljana: KUD France Prešeren.
37. Strojani, T., P. Šporar in S. Bien. 2000. *Nevladne organizacije v Sloveniji: poročilo 2000*. Ljubljana: Pravno informacijski center nevladnih organizacij.
38. Škarja, Biljana. 2010. *Nevladni sektor in zaposlovanje v prihodnosti*. Velenje: Institut za simbolno analizo in razvoj informacijskih tehnologij. Dostopno prek: http://www.snvosr.org/gradiva%20za%20delavnice/Biljana%20Skarja_Zaposlovanje%20v%20NVO.pdf (27. december 2010).
39. Tarman, Kazimir. 1994. Ekologija in njen pomen. V *Človek in njegovo okolje: Celostno razumevanje okolja – izziv na pragu tretjega tisočletja*, ur. Andreja Barle Lakota, Ivan Serenec in Drago Novak, 9–33. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
40. Turk, Inga. 2004. Nacionalni program varstva okolja. V *Sonaravno uravnoteženi razvoj Slovenije*, ur. Auguštin Lah, 59–62. Ljubljana: Svet za varstvo okolja republike Slovenije.
41. *Umanotera – Slovenska Fundacija za trajnostni razvoj*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=4> (10. marec 2010).

42. --- 1995. *Agenda 21 za Slovenijo: prispevek nevladnih organizacij*. Ljubljana: Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj.
43. --- 2000. *Poročilo 1995 – 199*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=8> (26. december 2010).
44. --- 2001. *Letno poročilo 2000*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=7> (26. december 2010).
45. --- 2002. *Letno poročilo 2001*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=6> (26. december 2010).
46. --- 2003. *Letno poročilo 2002*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=5> (26. december 2010).
47. --- 2004. *Letno poročilo 2003*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=3> (26. december 2010).
48. --- 2005. *Letno poročilo 2004*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=2> (26. december 2010).
49. --- 2006. *Letno poročilo 2005*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=55> (26. december 2010).
50. --- 2008. *Poročilo 2006 – 2007*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=56> (26. december 2010).
51. --- 2009. *Letno poročilo 2008*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=57> (26. december 2010).
52. --- 2010a. *Letno poročilo 2009*. Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/index.php?node=9&p=1&id=67> (26. december 2010).
53. Vlada Republike Slovenije. 2005. *Strategija vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami*. Dostopno prek: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/nevladne_organizacije/strategija_vlade.pdf (17. september 2010).
54. Wong-Parodi, Gabrielle, Isha Ray in Alexander E. Farrell. 2008. *Environmental non-government organizations' perceptions of geologic sequestration*. Dostopno prek: http://iopscience.iop.org/1748-9326/3/2/024007/pdf/1748-9326_3_2_024007.pdf (9. december 2010).
55. *Zakon o ohranjanju narave (ZON)*. Ur. l. RS, 56/1999. Dostopno prek: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=199956&stevilka=2655> (24. december 2010).
56. *Zakon o varstvu okolja (ZVO-1-NPB4)*. 1993. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=VARSTVO+OKOLJA&mandate=-1&o=30&unid=>

SZ|59FE6688985C4719C125662B00206152&showdoc=1 (8. avgust 2009).

57. --- (ZVO-1). Ur. l. RS 41/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200441&stevilka=1694> (22. november 2010).

58. Združeni narodi. 2000. *Milenijska deklaracija*. Dostopno prek: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm> (10. december 2010).

9 PRILOGE

Priloga A: Seznam NVO v Sloveniji po podatkih MOP

	Ime organizacije (Name of the organization in Slovene)
1	"DOTA" - Društvo za Ohranjanje Tradicije in Avtohtonosti v parku Mura
2	ALCEDO, Zavod za kulturni in trajnostni razvoj, ECO-IUS Pravni center za okolje
3	Alpe Adria Green - Mednarodno društvo za ohranjanje okolja in narave
4	Aqua - združenje za izboljšanje kakovosti pitne vode
5	Arboristično društvo Slovenije
6	BIO KMETIJE PANONIJE
7	Bioekološko združenje Vigred
8	Bistra društvo za šport, naravo in kulturo
9	Celjsko ekološko društvo
10	Center za kartografijo favne in flore
11	Center za kartografijo favne in flore - podružnica v Ljubljani
12	Cipra Slovenija - Društvo za varstvo Alp
13	Civilna iniciativa za varstvo okolja
14	Club natura Vrhpolje
15	Delavsko društvo hribovskih kmetij in podeželja
16	Dijaška skupnost Maribor
17	Dolenjsko ekološko društvo - DED
18	Dolinsko ekološko društvo
19	Društvo Ajda Koroška
20	Društvo Beli volk
21	Društvo Drobnovratnik
22	Društvo Ekologi brez meja
23	Društvo ekologov Slovenije
24	Društvo gibanja proti širitvi in hrupu letališča Lesce
25	Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva Brežice
26	Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva Posočje
27	Društvo Kololjub
28	Društvo Kras SOS
29	Društvo Krnica Veliki Nerajec
30	Društvo lastnikov gozdov Kupljenik
31	Društvo ljubiteljev morja
32	Društvo ljubiteljev narave in starodavnih modrosti Gozd
33	Društvo ljubiteljev narave KRŠKO
34	Društvo ljubiteljev Rogle

35	Društvo ljubiteljev slovenskega naravnega kamna
36	Društvo Mladi zeleni Slovenije
37	Društvo Močvara - ljubitelji narave
38	Društvo Morigenos - društvo za raziskovanje in zaščito morskih sesalcev
39	Društvo NCD - Civilne iniciative Celja
40	Društvo okolje in svet
41	Društvo osveščenih akvaristov in vivaristov Akvaviva
42	Društvo Planet Zemlja
43	Društvo pooblaščenec za varstvo okolja
44	Društvo prijateljev mineralov in fosilov Slovenije
45	Društvo prijateljev narave klub Modro nebo
46	Društvo prijateljev narave Tapravi Sončki
47	Društvo prijateljev reke Soče
48	Društvo spremenimo okolje na bolje
49	Društvo strokovnih delavcev za varnost delovnega, bivalnega in naravnega okolja Pomurja
50	Društvo študentov agronomije Slovenije
51	Društvo študentov biologije
52	Društvo študentov gozdarstva
53	Društvo Temno nebo Slovenije
54	Društvo varuhov okolja Radoživ, Žalec
55	Društvo Vintgar
56	Društvo Vivamar - društvo za trajnostni razvoj morja
57	Društvo vodarjev Slovenije
58	Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje "Ajda"
59	Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje "Lan" Bela krajina
60	Društvo za biomaso Maribora in Slovenskih Goric
61	Društvo za čisto okolje "NARAVA" Lendava
62	Društvo za ekologijo in varstvo okolja Borovnica
63	Društvo za ekološke in kulturološke dejavnosti Jasa
64	Društvo za gospodarjenje na travinju Slovenije
65	Društvo za humanost in ekologijo mladih iz Preddvora
66	Društvo za kakovost in ravnanje z okoljem
67	Društvo za kulturne raziskave in ekologijo Koper
68	Društvo za Ljubljansko barje
69	Društvo za naravo - Jalovec
70	Društvo za ohranitev biotopa Rakovnik
71	Društvo za ohranitev Miklavškega gozda
72	Društvo za ohranitev naravne in kulturne dediščine TABRIH
73	Društvo za ohranitev Udinboršta
74	Društvo za ohranjanje in predstavljanje naravne in kulturne dediščine Lahinja
75	Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora
76	Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije

77	Društvo za ohranjanje neokrnjene gorske narave
78	Društvo za ohranjanje raziskovanje in trajnostni razvoj Dinaridov Dinaricum
79	Društvo za okolje, družbo, naravo in zdravje
80	Društvo za okoljevarstveno vzgojo Evrope v Sloveniji
81	Društvo za okolju prijazen Maribor
82	Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
83	Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice
84	Društvo za permakulturo Slovenije
85	Društvo za promocijo in vzgojo za zdravje Slovenije
86	Društvo za promocijo okoljevarstvenih tematik EKO - ŠOK
87	Društvo za proučevanje okolju prijaznih virov energije Slovenije "posveti.si"
88	Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave
89	Društvo za raziskovanje, trženje in promocijo varovanih območij Slovenije
90	Društvo za razvoj podeželja Krnica
91	Društvo za razvoj zelene industrije
92	Društvo za sobivanje z naravo Murska straža
93	Društvo za sožitje človeka, narave in prostora Vitaaa
94	Društvo za spodbujanje razvoja ekološkega turizma
95	Društvo za sprostitev, kvaliteto življenja in zdravega okolja EKIPA
96	Društvo za svobodo odločanja in Civilna iniciativa Log
97	Društvo za trajnostni razvoj dežele ob Muri
98	Društvo za trajnostni razvoj Dravinjske doline
99	Društvo za urejanje okolja
100	Društvo za urejanje okolja prostora in energije Dope
101	Društvo za urejanje prostora in okolja Koper
102	Društvo za varovanje in zaščito okolja ZELENI
103	Društvo za varovanje okolja in zaščito narave
104	Društvo za varovanje okolja Lovrenc na Pohorju
105	Društvo za varovanje okolja Zeleni inženiring
106	Društvo za varstvo in proti mučenju živali Maribor
107	Društvo za varstvo okolja Bled
108	Društvo za varstvo okolja Dobrna
109	Društvo za varstvo okolja Dragatuš
110	Društvo za varstvo okolja Eko Gea
111	Društvo za varstvo okolja Mürski loug
112	Društvo za varstvo okolja Radovljica Drozg
113	Društvo za varstvo okolja regije Domžale Kamnik
114	Društvo za varstvo okolja Sežana
115	Društvo za varstvo rastlin Slovenije
116	Društvo za varstvo voda Dreta
117	Društvo za varstvo voda Polica Bistrina
118	Društvo za zaščito narave Aztlan
119	Društvo za zaščito pitnih voda

120	Društvo za zaščito Seče in solin POMPA
121	Društvo za zdravilne rastline Idrija Cerčno - Encijan
122	Društvo zelene doline
123	Društvo zelenega okolja
124	Društvo zeliščarjev Velenje
125	DSG, Društvo za sonaravno gradnjo
126	EKO društvo Krupa
127	Eko klub škorpion razvanja
128	Eko Krog - društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo
129	Eko šola
130	Ekoangel klub za okoljevarstvene tehnologije, humanitarne misije in nova delovna mesta
131	Ekološko - kulturno društvo ŽIVOZELENI
132	Ekološko Društvo Baške Korenike
133	Ekološko društvo Bele krajine
134	Ekološko društvo Bor
135	Ekološko društvo Eco Vitae, Energičen klub okoljevarstvenikov
136	Ekološko društvo Eko - Logy
137	Ekološko društvo Kočevje
138	Ekološko društvo Kozjak-Dragučova
139	Ekološko društvo Metulj
140	Ekološko društvo Ruševac
141	Ekološko društvo Sevnica
142	Ekološko društvo Suha krajina
143	Ekološko društvo Vodni svet
144	Ekološko društvo zdravnikov Slovenije
145	Ekološko društvo Zeleni krog
146	Ekološko združenje Črni graben
147	Ekološko združenje Slovenske Istre
148	Ekosistem, društvo za ekologijo
149	Focus društvo za sonaraven razvoj
150	Forum za Pohorje, združenje za trajnostni razvoj
151	Goriško društvo za kakovost bivanja
152	Gozdarsko društvo Postojna
153	Greenpeace Slovenija
154	Humanitarno ekološko združenje "VOX"
155	Inštitut za celostni razvoj in okolje
156	Inštitut za ekologijo
157	Inštitut za obnovljive vire energije Kranj
158	Inštitut za pravo okolja
159	Inštitut za trajnostni razvoj
160	Jadranski projekt, Društvo za raziskovalne in druge dejavnosti jadranskega projekta
161	Jamarska zveza Slovenije

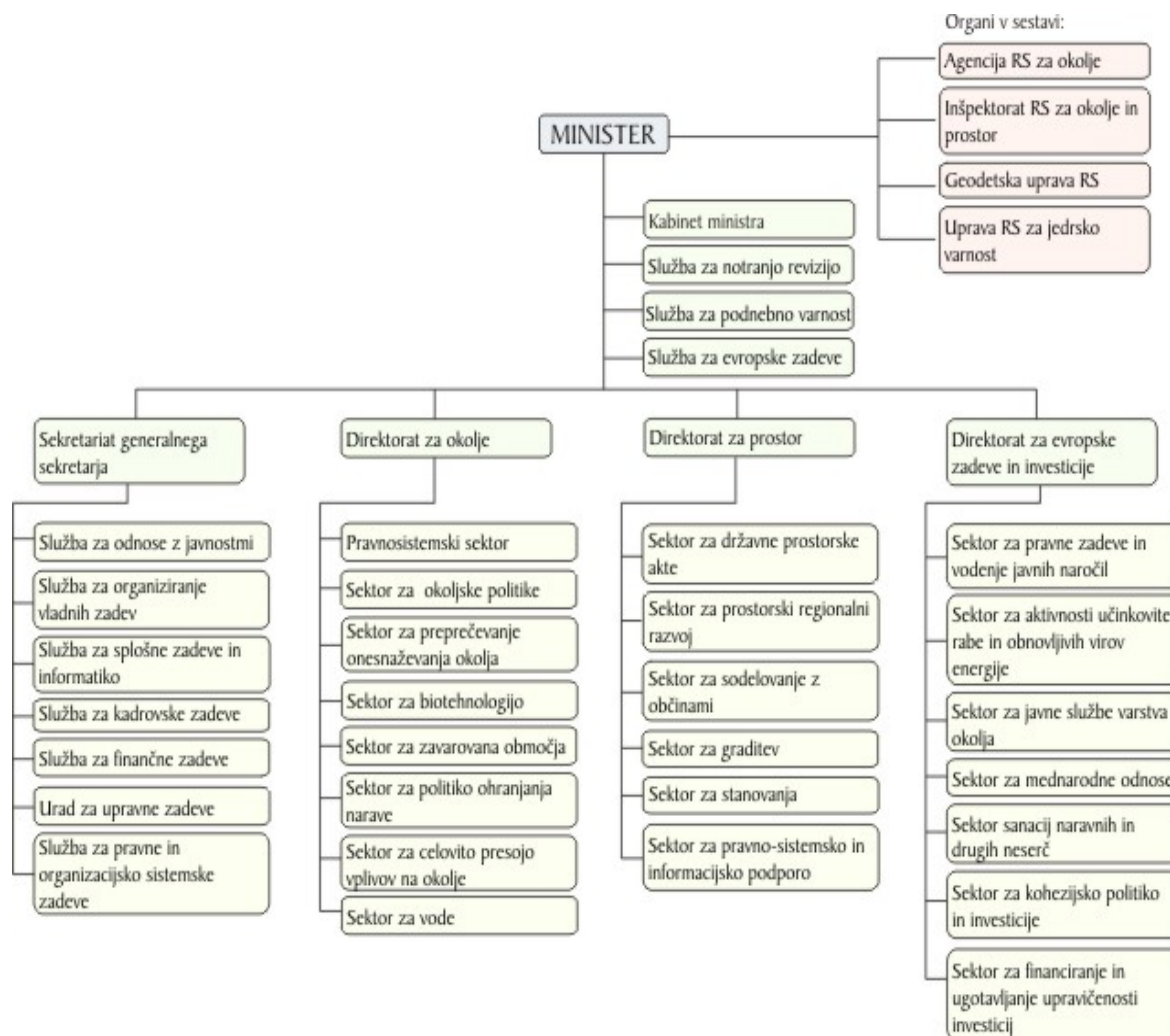
162	Klub ljubiteljev Amazonije
163	Klub ljubiteljev narave FELICE
164	Klub prijateljev narave
165	Klub zelenih Maribora
166	Koroško ekološko društvo
167	Lilija - društvo za urejanje Kota
168	Ljubljansko geografsko društvo
169	LUTRA, Inštitut za ohranjanje naravne dediščine
170	Mednarodna speleološka zveza - UIS
171	Mestni gozd - društvo za trajnostni razvoj urbane narave
172	Mountain Wilderness Slovenije, društvo za ohranjanje neokrnjene gorske narave
173	Naravoslovno društvo Bled
174	Naravovarstvena zveza Smrekovec
175	Naravovarstveno ekološko društvo Teharje
176	Notranjsko ekološko društvo
177	Odbor za rešitev Save Dolinke
178	Okoljevarstveno društvo Barjanski zmaj
179	Okoljsko združenje javnega partnerstva za letališče Cerklje ob Krki
180	PANGEA društvo za varovanje okolja Koper
181	PEC Pomurski ekološki center Murska Sobota
182	Planinska zveza Slovenije
183	Polharsko društvo Smuk
184	Pravno-informacijski center nevladnih organizacij
185	Preboj društvo za trajnostni razvoj
186	Prekmurje - društvo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine pokrajine med Muro in Rabo
187	Prirodoslovno društvo Slovenije
188	Prirodoslovno društvo Šimdra
189	Razvojno in kulturno društvo KraSol
190	Regijsko društvo ekološkega gibanja Ivančna Gorica
191	Ribiška zveza Slovenije
192	Savinjsko ekološko društvo
193	SEG Inštitut za klimatske spremembe
194	Slovenski E-forum, Društvo za energetske ekonomiko in ekologijo
195	Slovensko društvo za alternativne vire energije, ISES-SLO
196	Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev (SDPVN)
197	Slovensko društvo za sončno energijo
198	Slovensko društvo za varstvo narave, ekologijo in trajnostni razvoj
199	Slovensko društvo za varstvo okolja
200	Slovensko društvo za zaščito voda
201	Slovensko združenje rimskega kluba
202	Societas herpetologica slovenica - Društvo za preučevanje dvoživk in plazilcev
203	Šaleško ekološko društvo

204	Tara društvo za kvalitetno življenje
205	Turistično ekološko društvo Kovač
206	Turistična zveza Slovenije
207	UMANOTERA, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
208	UMMI, zavod za izobraževanje Koper
209	Vivamar - društvo za trajnostni razvoj morja
210	Zasavska ekološka skupina - EKOS Zasavje
211	Zavod Symbiosis
212	Združenje - slovensko ekološko gibanje
213	ZDRUŽENJE EKO - TURIZEM, EKONOMIJA & UMETNOST
214	Združenje ekoloških kmetov Obala
215	Združenje ekoloških kmetov osrednje Slovenije
216	Združenje ekoloških kmetov-Ekologistika
217	Združenje ekoloških kmetov Severne Primorske
218	Združenje za okoljsko komuniciranje in razvoj zelenih skupnosti - Ecoguerilla
219	Združenje za racionalno rabo obvodnega prostora - SAVAG
220	Zeleni gaj, društvo za varovanje naravnega okolja in divjadi, Kamnik
221	Zveza društev za biomaso Slovenije
222	Zveza društev za varstvo okolja v Sloveniji
223	Zveza ekoloških gibanj Slovenije - ZEG
224	Zveza geografov Slovenije
225	Zveza za tehnično kulturo Slovenije

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor (Ministrstvo za okolje in prostor 2009č).

Priloga B: Organigram Ministrstva za okolje in prostor

Vir: Ministrstvo za okolje in prostor (Ministrstvo za okolje in prostor 2009c).

Priloga C: Intervju z namestnico direktorice Gajo Breclj 2. decembra 2010

Intervju se je začel ob 12.45 uri in končal ob 13.30 uri.

K: S katerimi vladnimi institucijami sodelujete?

G: Sodelujemo z več institucijami, odvisno od projekta, ki ga imamo. Največ sodelujemo z Ministrstvom za okolje in prostor, Agencijo RS za okolje, poleg tega tudi z Ministrstvom za kmetijstvo, Ministrstvom za javno upravo, Ministrstvom za gospodarstvo, Ministrstvom za promet ter Službo vlade RS za podnebne spremembe.

K: Kako bi opisali to sodelovanje?

G: Različno je, spet odvisno od projekta, gre se za izmenjavo informacij preden se sprejemajo zakoni, za javne razpise, sodelovanje na konferencah. Vendar je to še vedno na slabšem nivoju. Roki za pritožbe javnosti so več ali manj zelo kratki, včasih celo čez vikend, tako da se ne moremo dobro pripraviti. Predlogi, ki jih podamo niso zavezujoči, prav tako sodelovanje vladnih institucij ni obvezno. Pri javnih razpisih so se sredstva zmanjšala, sedaj imajo pri Ministrstvu za okolje in prostor samo programsko financiranje. Prej so imeli tudi projektne razpise (ozaveščanje javnosti). S tem, da je financiranje nevladnih okoljskih zelo slabo, pod 1 procent vseh sredstev.

K: Ali imajo institucije, kot npr. Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje posluh za vaše predloge, pritožbe,...?

G: Posluha imajo občutno premalo. Ne morem reči, da ga nimajo in pika. To ni čisto res, ampak ga imajo pa zelo zelo malo. Ne morem reči približno koliko predlogov oz. projektov so upoštevali, to zelo težko povem. Na primer, mi smo med drugim pripravili tudi Strategijo Slovenije in seveda niso skoraj nič od tega upošteval, so pa upoštevali en del in ga dali v dokument. To se nam je zdelo uspeh, da je sploh prišlo v dokument. Je bilo pa toliko toliko drugih stvari, ki niso prišle naprej. Težko je procentualno govoriti, ampak se vidi, da nevladne organizacije, kot nekega relevantnega sogovornika z znanjem ne jemljejo resno.

K: Navkljub formalnim aktom, ki opredeljuje kontakt z nevladnimi organizacijami ter celo prenos pooblastil na nevladni sektor, v primeru, da so nevladne org. lahko učinkovitejše?

G: Tisto je v bistvu res samo zato, da se »pokljuka«. Ampak to je samo sebi namen. Implementacija je slaba. Če grem nazaj na posluh in ali imamo vpliv. Ti učinki so zelo težko merljivi. Zdaj smo imeli npr. predstavitev Ogledala vladi v Državnem zboru - oddelek za okolje in prostor, pričakuje se tudi, da bo šlo tudi na sejo Državnega zbora. Vendar so sprejeli

le en sklep, kako bo z implementacijo tega, če bo prišlo sploh do tja pa je druga zgodba. Je pa težko reči koliko smo mi za to zaslužni. Zelo težko je merit učinke, sploh pri trajnostnem razvoju, saj to niso številke.

K: Kateri vaši projekti so imeli namen vplivanja na okoljsko politiko RS?

G: To je bil projekt Plan B. Poteka že kar nekaj let, od leta 2007, zdaj bomo začeli z verzijo 3.0. Ves program je usmerjen na delo na projektih na različnih področjih trajnostnega razvoja, ki je kar širok pojem. Pred tem smo delali veliko na uredbi REACH, uredbi na kemikalijah – tukaj smo veliko delal na politikah. Delali smo tudi na gensko spremenjenih organizmih, kjer se do nedolgo nazaj ni zgodilo prav veliko, pred kratkim pa je prišlo do zakonodaje. Ta projekt o gensko spremenjenih organizmih je zdaj bolj domena Inštituta z trajnostni razvoj, mi pa smo se bolj posvetil podnebnim spremembam in prehodu v nizkoogljično družbo. Plan B ima veliko podprojektov, eden izmed njih je tudi Ogledalo vladi, to je bilo že tretje, čez 2 leti bo spet novo. Ta projekt se res ukvarja z zakonodajo in svetovanjem vladi.

K: Do katere faze političnega odločanja so prišli zgoraj omenjeni projekti?

Faze:

- a) javno opozarjanje na probleme,**
- b) proces oblikovanja političnih dnevnih redov,**
- c) proces oblikovanja javnih politik,**
- č) proces izvajanja javnih politik (implementacija),**
- d) proces vrednotenja učinkov javnih politik (evalvacija).**

G: Veliko projektov se začne z točko a. Tukaj se spomnim na TEŠ problematiko, kjer smo v februarju imel forum na temo okoljske in finančne sprejemljivosti in kaj pomeni za prihodnost. Tu se je v okviru Plana B odprla debata na tem forumu. Ta projekt je šel tipično čez ta proces; najprej se je dal v javno obravnavo, nato pa na točko b. Celotno za Plan B ne morem reči, da je prišel dalj kot do točke b, lahko da je kak podprojekt prišel do točke c. To je bil tisti del o Strategiji Slovenije, kjer so sprejel delček našega predloga. O kakršni koli implementaciji pa na žalost ne moremo govoriti. Edino REACH je bil dokaj uspešen, ampak to je bilo v vsakem primeru potrebno narediti zaradi Evropske unije; ta projekt je bil del neke širše evropske akcije. Mi smo veliko delali z evro poslanci, ampak to je zelo težko merljivo. Večina je prišla do b, če sploh. Kakšni projekti niso prišli dlje od a-ja. Smo pa imeli zdaj pred kratkim konferenco o ogljičnem odtisu, katere tema bo zelo pomembna pri sprejemanju Zakona o podnebnih razmerah, ki je zdaj v javni obravnavi. Ven bo prišel marca naslednje

leto in bo vseboval tudi ogljični odtis. Tukaj sodelujemo pri pripravi podnebne zakona. Tudi oni so nas kontaktirali, ker vedo, da se ukvarjamo s tem.

K: Ali svoje delovanje (tisti del, ki zadeva vplivanje na vladne institucije) smatrate za uspešno in zakaj?

G: Do ene meje ga smatramo za uspešno, ampak dejansko ni dovolj. V bistvu je nujno delati na teh področjih, ker se bo največji korak moral zgoditi zdaj in je nujno, da delamo na tem. Absolutno pa nismo dovolj uspešni; kot nevladni sektor. Tukaj je problem celotne kulture nevladnega sektorja, saj se ga ne jemlje kot enakopravnega sogovornika z veliko znanja. Ne jemljejo nas kot vredne konsultacije. Marsikdo nas že prepozna in nas prosi za svetovanje, ampak to ni uradno. Se mi zdi da je Umanotera pri teh svojih projektih še kar uspešna v primerjavi z drugimi nevladnimi organizacijami, ampak kot celota pa nismo dovolj. Delujemo namreč tudi skupaj z organizacijami z istega področja in tako poskušamo doseči boljše rezultate.

K: Obstajata dva načina za vplivanje na odločevalce – indirektno in direktno lobiranje, ter v okviru »iskanja glasu« tudi protestna in informacijska politika. Katere se vi poslužujete?

G: Bolj uporabljamo notranje oz. direktno lobiranje. Kjer se poslužujemo uradnih dopisov, uradnih srečanj na visoki ravni – znotraj Plana B. Tako, da se najprej poskusimo direktno pogovarjat, potem gremo na medije in na koncu bi razmišljal o kakšnih protestnih akcijah. Protestnih akcij je malo, imeli smo recimo v okviru projekta Ukrepaj zdaj, pred Telekomovo stolpnico, shod v okviru svetovne akcije Act now, prižgali smo tudi svečke za podnebje. Ta projekt pa je bil v okviru vseh organizacij, ki stopimo skupaj občasno. Tako, da v splošnem bolj težimo k informacijski politiki.

K: Kaj bi se moralo spremeniti, da bi izboljšali vašo učinkovitost?

G: To je zanimivo vprašanje. Recimo lahko bi začeli z »outsourcanjem« stvari, ki jih javne institucije počnejo nevladnikom, zato ker ali jo mi že opravljamo, jo imamo ali kakorkoli. Tega pri nas še ni dovolj. Zakaj je posvetovanje s civilno družbo in pripravljanje zakonov pomembno – to ima pač svoj pomen in seveda je potrebno dajati stvari v javno obravnavo, upoštevati pripombe itd. Tukaj bi se že lahko na najbolj osnovni stvari videlo koliko so resni sploh s tem. Zelo zanimivo je bilo sprejetje Strategije leta 2005, to je bilo nekaj »waw«.

Govori o vključevanje in posvetovanje s civilno družbo pred sprejetjem zakonov. Vendar pa v praksi ni tako kot na papirju.

Priloga Č: Intervju z Albinom Keucem in Mileno Janežič, oddelek za sodelovanje z NVO na MOP, 22. decembra 2010

Intervju je trajal od 13.00 do 14.10.

K: Na vaši spletni strani piše da: »NVO v procesu odločanja lahko bistveno prispevajo s svojim znanjem in strokovnostjo, .. ter da se vlada pri oblikovanju in izvajanju politik naslanja na relevantne izkušnje in kompetence NVO.« Poleg tega, kar nekaj pravnih aktov »pripisuje« NVO poseben pomen in strokovnost ter željo po sodelovanju Vlade z NVO. Strategija Vlade RS za sodelovanje z nevladnimi organizacijami določa: »uveljavitev trajne oblike vplivanja NVO na oblikovanje in izvajanje politik Vlade« ter »opredelitev in uveljavitev različnih oblik sodelovanja NVO v procesih oblikovanja in izvajanja politik«. Na Umanoteri so povedali, da ni noben njihov predlog prišel dalj, kot do procesa oblikovanja javnih politik. Zakaj torej prihaja do težav pri implementaciji predlogov, mnenj NVO, ki zadevajo okoljsko politiko RS? Kje je problem? Zakaj se ne upošteva stališč NVO?

A: Vsi predlogi, ki pridejo na MOP se zberejo in se pregledajo. Problem zakaj ni prišel noben predlog dlje kot do implementacije pa bi rekel, da je problem politične volje in financiranja MOP. Financiranje določajo nacionalne politike, ki razporejajo sredstva in tam se določa kaj se bo sofinanciralo in kaj ne. Kjer je denar je tudi odločanje kje se bo kaj porabilo. Politična volja je po mojem mnenju tudi glavni vzrok, zakaj se določene stvari ne izvajajo. Stališča okoljskih NVO se upoštevajo, sigurno ne čisto vsa, ampak mislim, da je na parih primerih MOP upoštevalo okoljske NVO in tudi umaknilo kak sporen tekst iz pravnih aktov. Kar se tiče zadnje faze, evalvacije – zdaj smo v vmesni fazi. Imamo obstoječi Nacionalni program varstva okolja, celo kopico operativnih programov, zdaj imamo implementacijsko obdobje. Seveda preverjamo. Primer evalvacije je bilo obstoječe Poročilo o stanju okolja z vsemi svojimi pomanjkljivostmi – to je indikacija tega, da vidimo, kaj je potrebno izboljšat. Poročilo je pripravljeno na 4 leta. Vmes so indikatorska poročila. Imamo pa tudi okoljske kazalce, ki kažejo razmere zraka, vode, meteorološke pojave, sušo itd.

K: Se pravi vi gledate okolje in posledice, ki naj bi jih imela politika na okolje, kdo pa gleda kako se izvajajo politike, na kakšen način?

A: Mislim, da do sedaj to ni bila praksa. Jaz poznam samo en primer kjer smo začeli evalvacijo na ta način, da smo pogledali kaj se izvaja in kaj se ne izvaja. To je bil Operativni program za obnovljive vire energije in učinkovito rabo energije. Tu sta bili narejeni dve evalvaciji, ena zunanja in ena notranja. Imamo tudi kopico zunanjih revizorjev, npr Računsko sodišče, ki preverja kako uspešni oz. neuspešni smo pri tem izvajanju. S tem, da je spremljanje in evalviranje strateških dokumentov problem v Sloveniji. To je ena ključnih težav, zaradi katerih se porabljajo sredstva. Poznamo notranje in zunanje evalvacije. Pri primeru Ogledala vladi je prišlo do zunanje evalvacije. V zgodovini smo meli nekaj evalvacije. Spomnim se, da je bil prvi tak primer tri letni program Partnerstva za okolje, ki ga potem na žalost nismo nadaljevali v taki obliki kot je bil.

M: Nakar smo pa ga želel peljat naprej in sodelovat z NVO-jem, vendar mu potem nismo več rekli Partnerstvo ta okolje, ampak to sodelovanje še vedno peljemo. Na Umanoteri so vam verjetno povedal, da je MOP prvo ministrstvo, ki je začelo sodelovat z nevladnimi organizacijami.

A: MOP je bilo prvo ki se je začelo odpirati javnosti.

K: Verjetno zato, ker so nevladne okoljske organizacije dovolj močne.

M: Ne to ni res, tudi socialne organizacije so močne, oz. celo močnejše.

A: Resnica je, da so nevladne organizacije zelo šibke, razlogi so različni. Eden med njimi je tudi financiranje, ki je zelo skromno, kar se tiče financiranja njihovih dejavnosti na področju okoljevarstva. Se je pa treba vprašati ali je to politična volja – zakaj ni več. To je debata, ki jo bomo morali v prihodnosti absolutno odpreti

Kar se tiče vplivanja na politike. Na policy vplivaš na ta način, da sodeluješ pri pripravi dokumenta, s katerim se določi javni upravi kaj more delat. Jaz bi se na vašem mestu soočil s tem, kako imamo mi v RS sploh urejeno načrtovanje. Mogoče pa za to, da se zatika pri sodelovanju z zunanjimi deležniki, v tem primeru nevladnimi obstaja strukturen razlog. Ana Murn je na Umarju pripravila leta 2009 eno zanimivo delo – delovni zvezek v katerem opisuje način planiranja. Mogoče so pri planiranju težave, lahko da hierarhija dokumentov ni najbolj jasna. Planiranje je odvisno od razporeditve proračuna in javne finance so opredeljene glede na proračun. Tam se postavlja pogoje za učinkovito implementacijo in pozneje mogoče evalvacijo. Tu je veliko vprašanj.

K: kako bi opisali vas odnos do Umanotere?

A: Nazadnje smo sodelovali kar se tiče Ogledala vladi, da jim pomagamo pri pridobivanju odgovorov mislim da smo to relativno dobro odpravili. Smo pa malce zakasnili z podajo dveh odgovorov, kar je bila kadrovska zadeva. Drugače pa kakega drugega procesa ne peljemo, smo v implementaciji že sprejetih strateških dokumentov. Kar pa ne pomeni, da ne bomo pri oblikovanju naslednjega Nacionalnega programa varstva okolja računali na Umanotero, ki zna biti močan akter.

K: Ali MOP nevladne organizacije kdaj vpraša za kakšen nasvet, predlog pri kakšni okoljski problematiki?

A: Kolikor se jaz spomnim ne. Bitka je tekla do leta 2004/2005, ko je z Zakonom o varstvu okolja in z Zakonom o dostopu do informacij javnega značaja ter v zadnjem času z Resolucijo o normativni dejavnosti prišlo do izboljšav. S temi dokumenti je postal postopek normiran. Zdaj če ne dobiš informacij, pokličeš pooblaščenko, ki ti zagotovi določene informacije. Drugo pa je, da so postopki priprave predpisov o posegih v prostor zdaj javni. Osnutki se objavijo in potem je prepuščeno nevladnim organizacijam, da se na to odzovejo. Sprejeta Resolucija o normativni dejavnosti določa minimalni standard za sodelovanje javnosti pri sprejemanju predpisov. To je najmanj 30 dni za sprejemanje predlogov. Da pa bi imeli proaktivni pristop, te prakse pa ni. In to je bitka za prihodnost.